

Hansti Duniya (Punjabi)

♦ Vol. 44 ♦ No. 02
♦ February 2020

₹15/-

ਹਨਸ਼ਟੀ ਦੁਨੀਆ

ਹੰਸਤੀ ਦੁਨੀਆ

• Vol.44 • ਅੰਕ : 02 • ਫਰਵਰੀ 2020 • Pages : 52
(ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬੋਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਅਨੋਖੀ ਪੜ੍ਹੀਕਾ)

Also published in Hindi, English & Marathi

Printer & Publisher C.L. Gulati, on behalf of Sant Nirankari Mandal, Delhi-9, printed at M.P. Printers, B-220, Phase-II, NOIDA - 201305 (UP) & published at Sant Nirankari Satsang Bhawan, Sant Nirankari Colony, Delhi-110009

Editor (Honorary)
Sulekh Singh 'Sathi'
Email: editorial@nirankari.org
Ph.: 011-47660200
Fax: 011-27608215
Website: <http://www.nirankari.org>
kids.nirankari.org

Subscription Value

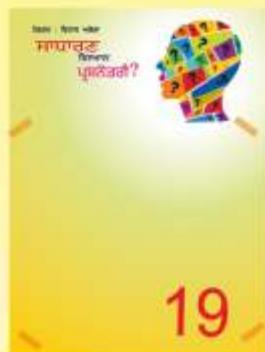
Country	1 Year	3 Years	5 Years	11 Years
India/Nepal	₹ 150	₹ 400	₹ 700	₹ 1500
U.K.	£15	£40	£70	£150
Europe	€20	€55	€95	€200
USA	\$25	\$70	\$120	\$250
Canada/Australia	\$30	\$85	\$140	\$300

Other Countries
Equivalent to U.S. Dollars as mentioned above.

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ

ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਮੁਕਤ
ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਣਾਈਏ

4

19

ਸੱਤੰਤਰ

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ	04
ਵਿਗਿਆਨ ਪ੍ਰਯੋਗਾਤਮਕ	10
ਹਾਸਾ-ਖੇਡਾ	16
ਸਾਧਾਰਣ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਯੋਗਾਤਮਕ	19
ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ?	27
ਰੰਗ ਭਰੋ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਿਤਾ	38
ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲੋ	42
ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਪਰਖ	50

ਚਿੱਤਰਕਥਾਵਾਂ

ਵਿੱਠੀ	20
ਦਾਦਾ ਜੀ	46

ਕਹਾਣੀਆਂ

ਕਾਂ ਅਤੇ ਕੋਇਲ

- ਚੰਦਰਭਾਨ ਨਿਰੰਕਾਰੀ

06

ਸੰਕਲਪ

- ਡਾ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ 'ਆਸਟ'

12

ਲਾਲਚ ਦਾ ਫਲ

- ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ 'ਰਾਜਨ'

24

ਸਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਹਿਰਨ

- ਅਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ

30

ਸੱਚੀ ਸੇਵਾ

- ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੇਖਾਵਤ

33

ਸੱਚੀ ਦੌਸਤੀ

- ਸੰਢੀ ਮਾਨ

35

ਸੇਵਾ ਭਾਵ

- ਅਰਜਨ ਭਾਟੀਆ

43

ਵਚਨ ਨਿਭਾਇਆ

ਕਮਲ ਅਰੰਝਾ

44

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੇਖ

ਸਾਕਹਾਰੀ ਪੱਛੀ ਟੁਕੁਨ

9

ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੋਂ ਰੇਲ ਪੁਲ

- ਕਿਰਣ ਬਾਲਾ

11

ਦੁਨੀਆ ਬਦਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਥੋੜ

- ਦੀਪਾਂਸੂ ਜੈਨ

28

ਛਪਾਈ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਯਾਤਰਾ

- ਜੀਏਂਦਰ

34

ਸਰੋਜਨੀ ਨਾਇਕੂ ਦੀ ਜੀਵਨੀ

- ਵਿਕਾਸ ਅਰੰਝਾ

39

ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਸਨ ਡਾਇਨਾਸੈਰ?

ਕੈਲਾਸ ਜੈਨ

40

ਗੀਤ-ਕਵਿਤਾਵਾਂ

ਆਈ ਫੇਰ ਬਸੰਤ

- ਬਲਵਿੰਦਰ 'ਬਾਲਮ'

05

ਡੁੱਲ ਬੜੇ ਪਿਆਰੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ

- ਮਹਿੰਦਰ

18

ਬਸੰਤ ਆਈ

- ਸੁਰਜੀਤ ਦੇਵਲ

26

ਮੱਛਰ

- ਲਾਰਕ

32

ਜਨਮ-ਦਿਨ ਤੇ ਪਾਪਾ ਲਿਆਏ

- ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਾਦਿਕ

36

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ

ਪ੍ਰਦੁਸ਼ਣ ਮੁਕਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਣਾਈਏ

ਪਿ

ਆਰੇ ਬੱਚਿਓ ! ਫਰਵਰੀ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਧੜਕਣਾਂ ਤੇਜ਼ ਹੋਣ ਲਗੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਲਾਨਾ ਪਰੀਖਿਆਵਾਂ ਨੇੜੇ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜਨਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਮਨਾਏ ਗਏ ਤਿਓਹਾਰਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੁਣ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲਣ ਲਗਾ ਹੈ। ਜੜੂਰੀ ਵੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਫਲ ਇਨਸਾਨ ਉਹ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਦਲ ਲਏ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਉਹੀ ਕਰੇ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜੜੂਰੀ ਹੈ। ਸੋ ਖੁਬ ਮਿਹਨਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭਵਿਖ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਰਖਿਆਂ ਪੜਾਈ ਵਲ ਪੁਰਾ ਧਿਆਨ ਦਿਓ।

ਫਰਵਰੀ ਵਿਚ ਮੌਸਮ ਵੀ ਬਦਲਣ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਠੰਡੇ ਕੁਝ ਘਟ ਹੋਣ ਲਗੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਣਗਹਿਲੀ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਸਿਹਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜੜੂਰੀ ਹੈ। ਗਰਮ ਕਪੜਿਆਂ ਦਾ ਇਕਦਮ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਕਪੜਿਆਂ ਦੀ ਚੌਣ ਕਰਨਾ ਵੀ ਜੜੂਰੀ ਹੈ।

ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਓ ! ਫਰਵਰੀ ਮਹੀਨਾ ਇਕ ਹੋਰ ਖਾਸ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 23 ਤਾਰੀਕ ਨੂੰ ਯੁਗਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਬਾਬਾ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ ਕਿ ਬਾਬਾ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚੌਥੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਵਤਰਤ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ

ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸੇਧ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ। ਅਨੇਕਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਵੀ ਆਪਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਜੋ ਅਜ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਅਪਣੀ ਅਲੁਗ ਪਛਾਣ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਗੱਖਿਆ ਲਈ “ਖੂਨ ਨਾਲੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਨਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਵਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ” ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਸੇਧ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। “ਪ੍ਰਦੁਸ਼ਣ ਅੰਦਰ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਦਾ” ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਇਨਸਾਨ ਲਈ ਖਤਰਨਾਕ ਹਨ। ਪ੍ਰਦੁਸ਼ਣ ਮੁਕਤ ਸੰਸਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਵੀ ਸਵਫਤਾ ਮੁਹੰਮ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਹਰ ਸਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ-ਦਿਨ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਸਰਧਾਲੂ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸਹਿਰਾਂ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰਵਜਨਕ ਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂਕਿ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤਰ ਸਵਫਤਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਸਾਹ ਲੈ ਸਕੇ।

ਸੋ ਬੱਚਿਓ ! ਅਸੀਂ ਵੀ ਧਿਆਨ ਰਖੀਏ; ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਾਫ਼-ਸਫ਼ਾਈ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਅਪਣੀ ਸਰਧਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੁਸ਼ਣ ਮੁਕਤ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਈਏ।

ੴ ਸਲੇਖ ‘ਸਾਥੀ’
ssathi_2007@yahoo.com

□ ਬਲਵਿੰਦਰ ਬਾਲਮ

ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਫੇਰ ਬਸੰਤ

ਮੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਤਾਜ ਪਹਿਨ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਦਰਪਣ ਵਿਚ,
ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਫੇਰ ਬਸੰਤ।

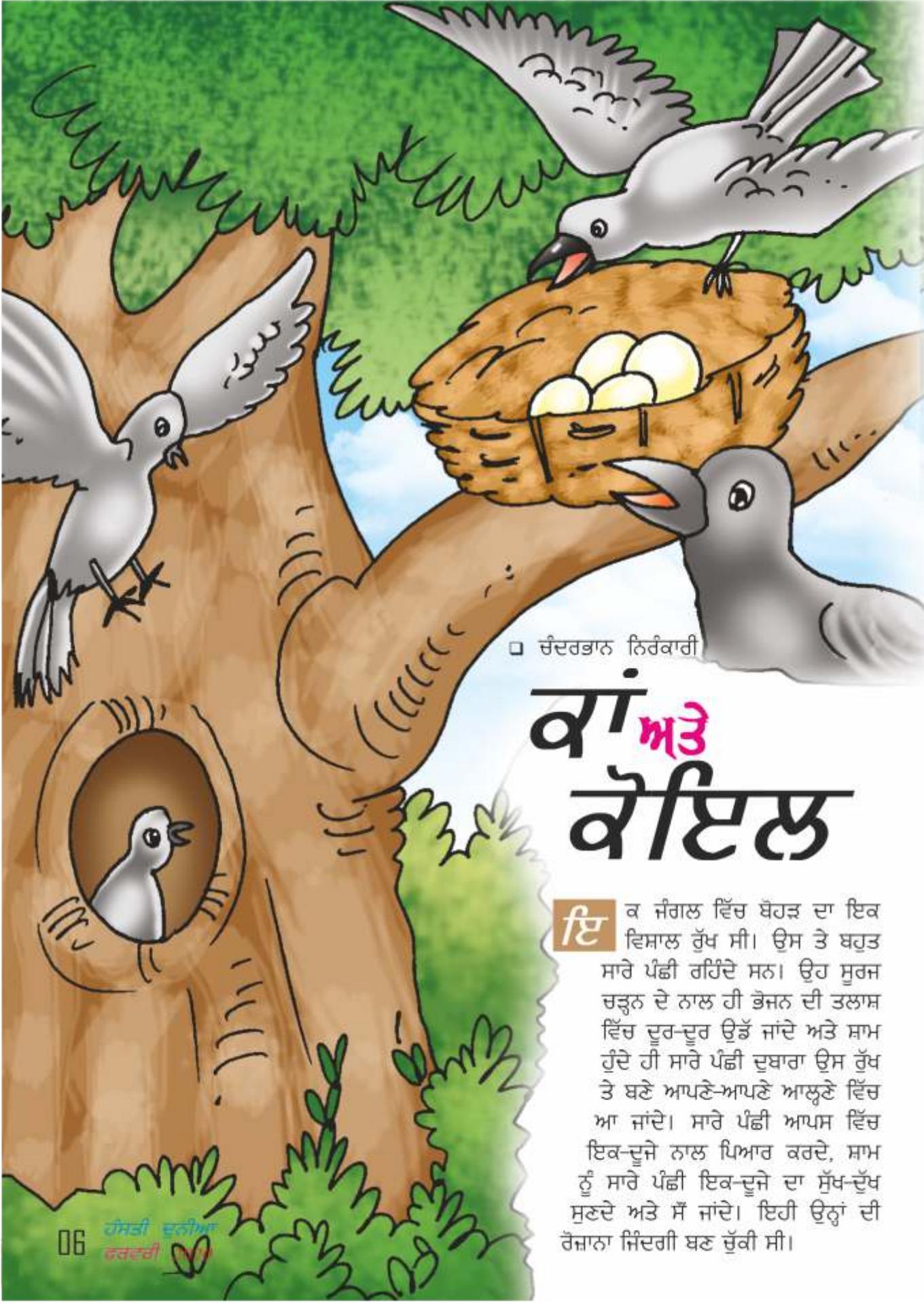
ਅਪਣੀ ਮੁੰਦਰ ਮਾਂਗ ਚ ਭਰ ਕੇ ਸੱਚਾ-ਸੁੱਚਾ ਪਿਆਰਾ।
ਗੋਟੇ ਵਾਲੀ ਚੁੰਨੀ ਲੈ ਕੇ ਕਰਕੇ ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ।
ਦੁਲਹਨ ਦੇ ਵਾਂਗੂ ਘੁੰਡ ਚੋ ਸਰਮਾਈ ਫੇਰ ਬਸੰਤ।
ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ...

ਸਰਦੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਤਾਲਾ ਲਾ ਕੇ, ਲਾਹ ਕੇ ਗਰਮ ਰਜਾਈ।
ਕੋਸੇ-ਕੋਸੇ ਪਾਣੀ ਵਰਗੀ ਸੱਜਰੀ ਰੁੱਤ ਲਿਆਈ।
ਗੀਝਾਂ, ਸਧਰਾਂ, ਚਾਂਵਾਂ ਨਾਲ ਬੁਲਾਈ ਫੇਰ ਬਸੰਤ।
ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ...

ਅੰਬਰ ਦੇ ਵਿਚ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੀਆਂ ਉਡੱਣ ਵੇਖ ਪਤੰਗਾਂ।
ਜਿਉਂ ਅੰਬਰ ਵਿਚ ਰਿੱਤਰਕਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਰੰਗਾਂ।
ਆ ਥੇ ਈ ਉਪੀ ਪੇਚਿਆਂ ਨਾਲ ਸਜਾਈ ਫੇਰ ਬਸੰਤ।
ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ...

ਯਾਦ ਪੁਰਾਣੀ ਦਿਲ ਵਿਚ 'ਬਾਲਮ' ਉਘੜ ਆਈ ਮੁੜ ਕੇ।
ਖਵਰੇ ਕਾਗਜ਼ ਵਾਲੀ ਬੇੜੀ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਗਈ ਰੁੱਜ਼ ਕੇ?
ਕਿਣ-ਮਿਣ, ਕਿਣ-ਮਿਣ ਬਾਰਿਸ ਵਿਚ ਨਹਾਈ ਫੇਰ ਬਸੰਤ।
ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ...

□ ਚੰਦਰਭਾਨ ਨਿਰੰਕਾਰੀ

ਕਾਂ ਅਤੇ ਕੋਇਲ

ਇ ਕ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਬੋਹੜ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰੁਖ ਸੀ। ਉਸ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭੋਜਨ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਉੱਡੋ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਸਾਮ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀ ਦੁਬਾਰਾ ਉਸ ਰੁਖ ਤੇ ਬਣੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਆਲੂਣੇ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੇ। ਸਾਰੇ ਪੰਛੀ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ, ਸਾਮ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦਾ ਸੁੱਖ-ਦੁੱਖ ਸੁਣਦੇ ਅਤੇ ਸੌ ਜਾਂਦੇ। ਇਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜਿੰਦਗੀ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

ਉਸੇ ਤੁੱਖ ਤੇ ਇਕ ਕਾਂ ਅਤੇ ਕੋਇਲ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਦੌਰਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਲੋਕ ਪਹਿਚਾਣਣ ਵਿੱਚ ਧੋਖਾ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਕਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਕੋਇਲ? ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੋਲਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੁੰਦੀ। ਕੋਇਲ ਮਿੱਠੀ ਬੋਲੀ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਮਿਲਣਸਾਰ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਿੱਠੀ ਧੂਨ ਦੇ ਗੀਤ ਨਾਲ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਥਕਾਨ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਪਰੰਤੂ ਜਦੋਂ ਕਾਂ ਬੋਲਦਾ ਤਾਂ ਕਾਂ-ਕਾਂ ਹੀ ਕਰਦਾ, ਉਸਦੀ ਧੂਨ ਵੀ ਤੇਜ਼-ਤਰਾਰ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਸੁਭਾਅ ਅਤਿਅੰਤ ਕਰੂਰ ਸੀ। ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਸਵਾਰਥ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੌਚਦਾ ਕਿ ਕਿਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸੀਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕਾਂ ਹੀ ਕਾਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ, ਚਾਰੋਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਂ-ਕਾਂ ਹੀ ਸੁਣਾਈ ਦੇਵੇ। ਉਸਦੇ ਇਸ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਕਾਰਣ ਕੋਈ ਪੰਛੀ ਉਸ ਨਾਲ ਦੌਸਤੀ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪਰੰਤੂ ਉਸਦੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਚੇਤੌਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਆਦਤ ਦੀ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰਦੇ।

ਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਇਲ ਦਾ ਗੀਤ ਛੁੱਟੀ ਅੱਖ ਨਾ ਸੁਹਾਉਂਦਾ। ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੌਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਕਿਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਇਲ ਦਾ ਵੰਸ਼ ਹੀ ਖਤਮ ਹੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਚਾਰੋਂ ਪਸੇ ਕਾਂ ਹੀ ਕਾਂ ਵਿਖਾਈ ਦੇਣ।

ਇਕ ਦਿਨ ਕਾਂ ਡਾਲੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਕਾਂ-ਕਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਇਕ ਯੋਜਨਾ ਆ ਗਈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਕੋਇਲ ਦੇ ਆਂਡੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕੋਇਲ ਦਾ ਵੰਸ਼ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਾਂ ਅਪਣੀ ਯੋਜਨਾ ਤੇ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਹ ਕੋਇਲ ਦੇ ਆਂਡੇ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਬੇਸਬਰੀ ਨਾਲ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗਾ।

ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਕੋਇਲ ਨੇ ਆਂਡੇ ਦਿੱਤੇ। ਸਾਰੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਕੋਇਲ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕੂ-ਕੂ ਕਰਦੀ ਉਡੋ ਗਈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਜਾਣ ਦੀ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹੀ ਉਹ ਤੁਰੰਤ ਕੋਇਲ ਦੇ ਆਲੂਣੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਅਡੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਫ਼ਲਤਾ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਉਡੋ ਗਿਆ।

ਕੋਇਲ ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਆਲੂਣੇ ਤੇ ਵਾਪਿਸ ਆਈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਂਡੀਆਂ ਨੂੰ ਜਮੀਨ ਤੇ ਛੁੱਟੇ ਪਏ ਵੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਈ। ਹੋਰ ਪੰਛੀ ਜਦੋਂ ਵਾਪਿਸ ਪਰਤੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਦੁਰਘਟਨਾ ਨਾਲ ਬੜੇ ਦੁਖੀ ਹੋਏ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਇਲ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਕਾਂ ਦੂਰ ਬੈਠਾ ਕਾਂ-ਕਾਂ ਹੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ?

ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਕੋਇਲ ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਆਂਡੇ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੁਕ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਕਾਂ ਨੂੰ ਆਂਡੇ ਤੋੜਦੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਬੋਲੀ - ਕਾਂ ਭਾਈ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਕੀ ਵਿਗਾੜਿਆ ਹੈ ਜੋ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਆਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਰਿਹਾ ਹੈ।

- ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਂ ਹੀ ਰਹੇਗਾ, ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਾਂ ਹੋਰ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਆਂਡੇ ਵੀ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲੱਗਾ।

ਕੋਇਲ ਇਸ ਹੱਤਿਆਕਾਂਡ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਲਈ ਉੱਡੱ ਗਈ ਅਤੇ ਬੋੜੀ ਦੇਰ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀ ਆ ਗਏ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਦੂਜੇ ਕਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਜੰਮ ਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਕਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਇਕ ਨਾ ਚੱਲੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜਖਮੀ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕਈ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਤਦ ਪੰਛੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਬੋਹੜ ਦੇ ਰੁੱਖ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਦੂਜੇ ਰੁੱਖਾਂ ਤੇ ਵੱਸ ਗਏ। ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਆਂਡੇ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਫਿਰ ਵੀ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਉਹ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਆਂਡੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਂਦਾ। ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਨਾਲ ਕੋਇਲ ਦੇ ਆਂਡੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ।

ਕੋਇਲ ਨੇ ਜਦੋਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਕਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਸਦੇ ਵੰਸ਼ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਯੁਕਤੀ ਸੋਚ ਲਈ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਆਂਡੇ ਦੇਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਂ ਦੇ ਆਲੂਣੇ ਤੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਉਥੇ ਰੱਖੇ ਕਾਂ ਦੇ ਆਂਡਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਂਡੇ ਰੱਖ ਕੇ ਉੱਡੱ ਗਈ।

ਕਾਂ ਆਪਣੇ ਆਂਡਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੋਇਲ ਦੇ ਆਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੇਕਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਆਂਡਿਆਂ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਕਾਲੇ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਕਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਨਾ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਕੋਇਲ ਦੂਰ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਵੱਡੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਕਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਅਪਣੇ ਬੱਚੇ ਸਮਝ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਹ ਕੋਇਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਸਨ। ਕਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਇਖਟਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਬੜੀ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਉੱਡੱ ਗਏ ਅਤੇ ਅੰਬ ਦੀ ਡਾਲ ਤੇ ਬੈਠੀ ਕੋਇਲ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਕੂ-ਕੂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਕਾਂ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਕਾਂ-ਕਾਂ ਕਰਦਾ ਰਹਿ ਗਿਆ।

ਕੋਇਲ ਅੱਜ ਵੀ ਪੁਰਾਣੀ ਯੁਕਤੀ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਕੇ ਕਾਂ ਦੇ ਆਲੂਣੇ ਵਿੱਚ ਆਂਡੇ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਕਾਂ ਤੋਂ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਅਦੁਭਤ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਪੰਡੀ :

ਟੂਕਨ

ਦੱ ਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਘਣੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਟੂਕਨ ਨਾਮਕ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਨਿਰਾਲਾ ਪੰਡੀ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਚੁੱਝ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਰੇਮਫ਼ਸਟਾਈਟਾ ਨਾਮਕ ਦੁਰਲਭ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਦਾ ਪੰਡੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸੌ ਜਾਤੀਆਂ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਸੈਤੀ ਜਾਤੀਆਂ ਬਚੀਆਂ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਜਾਤੀਆਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਦੀ ਕਗਾਰ ਤੇ ਹਨ।

ਟੂਕਨ ਦਾ ਸਰੀਰ ਭਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਚੁੱਝ ਨਾਰੰਗੀ ਰੰਗ ਦੀ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਮੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਚੁੱਝ ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਪੂਰੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਕਠਿਨਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਬਲਕਿ ਲਾਭ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਭਰਨ ਲਈ ਇਧਰ-ਉਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਟਕਣਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਆਪਣੀ ਲੰਮੀ ਚੁੱਝ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਇਕ ਹੀ ਟਹਿਣੀ ਤੇ ਬੈਠ-ਬੈਠਾ ਲਾਗੇ-ਲਾਗੇ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਦੇ ਫਲ-ਛੁੱਲ ਆਦਿ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਖਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਲ ਲੰਮੀ-ਚੌੜੀ ਚੁੱਝ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦਾ ਪੇਟ ਵੀ ਜਲਦੀ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਚੁੱਝ ਵਾਲੇ ਪੰਡੀਆਂ ਵਾਂਗ ਦਿਨਭਰ ਦਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚੁਗਣਾ ਪੈਂਦਾ।

ਟੂਕਨ ਘਣੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਉਚੇ ਕੁੱਖ ਦੀ ਮੋਟੀ ਟਹਿਣੀ ਤੇ ਆਪਣਾ ਆਲੂਣਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਦਾ ਟੂਕਨ ਅੱਡੇ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੇਕਣ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਅੰਡਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਥੱਚੇ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਚੁੱਝ ਆਮ ਆਕਾਰ ਦੀ

ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਤੂ ਹੋਲੀ-ਹੋਲੀ ਇਹ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਮੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਟੂਕਨ ਦੀ ਚੁੱਝ ਭਾਰੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰੇਤੂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬੜੀ ਹਲਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਉਡਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਟੂਕਨ ਦੇ ਖੰਬਾਂ ਲਈ, ਪੀਲੇ ਅਤੇ ਨਾਰੰਗੀ ਰੰਗ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਆਕਰਸ਼ਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਖੰਬਾਂ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਗਰ ਟੂਕਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਉਹ ਦਿਨ ਦੂਰ ਨਹੀਂ, ਜਦ ਇਸ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੰਡੀ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ■

- ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
 - ਹਰ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਪਿਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵੀ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।
 - ਉਹ ਹੀ ਉਨਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ਸੈਕਸਪੀਅਰ
- ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮੂਰਖਤਾ ਹੈ ਆਪਣੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਾਲਤੂ ਅਤੇ ਬੇਕਾਰ ਕੰਮ ਲਈ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦੇਣਾ।
- ਸਵਾਮੀ ਰਾਮਤੀਰਥ

ਵਿਰਾਆਨ

ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਤੀ

□ ਘੰਡੀਲਾਲ ਅਗਰਵਾਲ

ਪ੍ਰਸ਼ - ਚਾਂਦੀ ਤੋਂ ਬਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗਾਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ?

ਉਤੱਤਰ - ਚਾਂਦੀ ਇਕ ਅਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਧਾਤੂ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਕਾਰਬਨਡਾਈਆਕਸਾਈਡ (CO_2) ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਕੋਈ ਕ੍ਰਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਚਾਂਦੀ ਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਜੰਗਾਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਮਕ ਕਿਉਂ ਘੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

ਉਤੱਤਰ - ਨਮਕ ਭਾਵ ਸੋਡਿਅਮ ਕਲੋਰਾਈਡ ਦੀ ਬਣਤਰ ਸੋਡੀਅਮ ਅਤੇ ਕਲੋਰਾਈਡ ਤੋਂ ਮਿਲ ਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਣ ਮੁਕਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਮਕ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਬੇਕਿੰਗ ਪਾਊਡਰ ਪਾਊਣ ਨਾਲ ਕੇਕ ਕਿਉਂ ਛੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

ਉਤੱਤਰ - ਕੇਕ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਬੇਕਿੰਗ ਪਾਊਡਰ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬੇਕਿੰਗ ਪਾਊਡਰ (ਸੋਡੀਅਮ ਬਾਈ ਕਾਰਬਨਡੇਟ ਅਤੇ ਟਾਰਟਰਿਕ ਅਮਲ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ) ਪਾ ਕੇ ਗਰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਟਾਰਟਰਿਕ ਅਮਲ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨਾਲ ਸੋਡੀਅਮ ਬਾਈ ਕਾਰਬਨਡੇਟ ਕਾਰਬਨਡਾਈਆਕਸਾਈਡ (CO_2) ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ (CO_2) ਦੇ ਕਾਰਣ ਕੇਕ ਛੁੱਲਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਕੇਕ ਹਲਕਾ ਅਤੇ ਨਰਮ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਪ੍ਰੋਸ਼ਰ ਕੁੱਕਰ ਨਾਲ ਖਾਣਾ ਜਲਦੀ ਕਿਉਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

ਉਤੱਤਰ - ਪ੍ਰੋਸ਼ਰ ਕੁੱਕਰ ਵਿੱਚ ਹਵਾ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਬਾਅ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਉਬਾਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਬਾਅ ਵਧਣ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਬਾਲ ਸ਼ਕਤੀ (Boiling Point) ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕੁੱਕਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਭੋਜਨ ਸਮੱਗਰੀ ਜਲਦੀ ਗਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਣਾ ਫਟਾਫਟ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਸਵਿਮਿੰਗ ਪੂਲ ਵਿੱਚ ਤੈਰਨ ਨਾਲ ਕਈ ਵਾਰ ਅੱਖਾਂ ਲਾਲ ਕਿਉਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ?

ਉਤੱਤਰ - ਕਈ ਵਾਰ ਸਵਿਮਿੰਗ ਪੂਲ ਵਿੱਚ ਤੈਰਨਾ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਵੀ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਕਸਰ ਤਾਲਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਜੀਵਾਣੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਬਲੀਚਿੰਗ ਪਾਊਡਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾ ਦੇਣ ਕਾਰਣ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਅਜਿਹੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਤੈਰਨ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁੱਜ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

□ ਕਿਰਣ ਬਾਲਾ

ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਰੇਲ ਪੁਲ

ਊ- ਇਹ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਨਦੀਆਂ ਤੇ ਬਣੇ ਪੁਲਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਯਕੀਨਨ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਪੁਲ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਉਚਾਈ ਵਿੱਚ ਐਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਰੇਲ ਬਿਜ਼ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਾਣ ਆਪੀਨ ਹੈ?

ਫਿਲਹਾਲ, ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਰੇਲਵੇ ਬਿਜ਼ ਫਰਾਸ ਦੇ ਤਰਨ ਨਦੀਂ ਤੇ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਖੰਭਾ 340 ਮੀਟਰ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜੰਮ੍ਹ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਚਿਨਾਬ ਨਦੀ ਤੇ ਬਣ ਰਿਹਾ ਰੇਲਵੇ ਪੁਲ ਫਰਾਸ ਦੇ ਪੁਲ ਤੋਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉੱਚਾ ਹੋਏਗਾ। ਜੀ ਹਾਂ, ਰਿਆਸੀ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ ਬੱਕਲ ਅਤੇ ਕੌੜੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬਣ ਰਹੇ ਪੁਲ ਦੀ ਨਦੀ ਤਲ ਤੋਂ ਉਚਾਈ 359 ਮੀਟਰ ਹੋਏਗੀ। ਇਹ ਪੁਲ 324 ਮੀਟਰ ਉੱਚੇ ਏਫਿਲ ਟਾਵਰ ਤੋਂ ਵੀ 35 ਮੀਟਰ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਪੁਲ ਦੀ ਕੁਲ ਲੰਬਾਈ 1.3 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ।

ਇਸ ਪੁਲ ਦੀਆਂ ਕਈ ਖੂਬੀਆਂ ਹਨ। ਬਿਜ਼ 17 ਕੇਬਲਸ ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਹੋਏਗਾ। ਬਿਜ਼ ਵਿੱਚ ਦੋ ਟ੍ਰੈਕ ਹੋਣਗੇ। ਇਕ ਦੀ ਚੌਝਾਈ 14 ਮੀਟਰ ਹੋਏਗੀ। ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਨਿਰੀਖਣ ਦੇ ਲਈ 1.2 ਮੀਟਰ ਚੌਝ ਇਕ ਰਾਹ ਵੀ ਹੋਏਗਾ।

ਇਸ ਬਿਜ਼ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੌਂਕਣ ਰੇਲਵੇ ਉੱਧਮਪੁਰ-ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ-ਬਾਰਾਮੂਲਾ ਰੇਲ ਲਿੰਕ ਪਰਿਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੁਲ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਤੇ ਲਗਭਗ 1200 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਿੱਚ

ਡੀਆਰਡੀਓ ਸਹਿਤ ਦੇਸ਼ ਦੇ 15 ਵੱਡੇ ਸੰਸਥਾਨ ਕੌਂਕਣ ਰੇਲਵੇ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਿਜ਼ ਵਿੱਚ ਬਲਾਸਟ ਲੋਡ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸਫੋਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਸ਼ਰ ਦਾ ਬਿਜ਼ ਤੇ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ।

111 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਬੇ ਕਟਗ ਅਤੇ ਬਨਿਹਾਲ ਮਾਰਗ ਤੇ ਰੇਲ ਬਿਜ਼ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰੇਲਮਾਰਗ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਏਗਾ। ਹਾਂਲਾ ਬਨਿਹਾਲ ਅਤੇ ਬਾਰਾਮੂਲਾ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰੇਲ ਹੈ ਪਰ ਕਟਗ-ਬਨਿਹਾਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਖੇਤਰ ਭੁਚਾਲ ਦੇ ਲਿਹਾਜ ਨਾਲ ਸੇਸਮਿਕ ਜੋਨ-4 ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪੁਲ ਨੂੰ ਸੇਸਮਿਕ ਜੋਨ-5 ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਚਿਨਾਬ ਬਿਜ਼ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮੇਹਰਾਬ ਤਕਨੀਕ (ਹੈਰਿੰਗ ਆਰਚ) ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਿਜ਼ 266 ਕਿ: ਮੀ: ਘੰਟੇ ਰਫਤਾਰ ਦੀ ਹਵਾ ਦਾ ਵੀ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਪੁਲ ਆਨਲਾਈਨ ਮਾਰਨਿਟਰਿੰਗ ਅੰਡ ਵਾਰਨਿਗ ਸਿਸਟਮ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋਏਗਾ। ਬਿਜ਼ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਬਲਾਸਟ ਪਰੂਫ ਸਟੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਜ਼ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ 29 ਹਜ਼ਾਰ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਇਸਪਾਤ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ।

ਊਦਮਪੁਰ - ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ -ਬਾਰਾਮੂਲਾ ਰੇਲ ਲਿੰਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ 346 ਕਿ: ਮੀ: ਲੰਮਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਜੋ ਕਟਗ ਤੋਂ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਦੇ ਵਿੱਚ 100 ਕਿ: ਮੀ: ਲੰਮਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ 52 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦਾ ਰੇਲਮਾਰਗ ਕੌਂਕਣ ਰੇਲਵੇ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ 46.1 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਰਸਤਾ ਟਨਲ (ਸੁਰੰਗ) ਅਤੇ 5 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਬਿਜ਼ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਰਗ ਵਿੱਚ 17 ਟਨਲ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਮੀ ਟਨਲ 9.3 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਬਿਜ਼ 91 ਮੀਟਰ ਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੀ ਨੀਂਹ 2004 ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਅਟਲ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਜਪੇਈ ਨੇ ਰੱਖੀ ਸੀ। 5 ਹਜ਼ਾਰ ਵਰਕਰ ਪਿਛਲੇ 15 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੁਲ 2020 ਤਕ ਬਣ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਸੰਕਲਪ

ੴ ਹਾ ਦੀ ਉਮਰ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸੀ। ਉਹ
ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦੀ ਸੀ। ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ
ਪੀ.ਟੀ.ਏ. ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਮੰਮੀ ਹੀ ਜਾਂਦੇ। ਨੇਹਾ ਦੇ
ਪਿਤਾ ਜੀ ਛੌਜ਼ੀ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਇਕ ਦੋ ਵਾਰ ਹੀ
ਛੱਟੀ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਆਉਂਦੇ ਸਨ।

ਇਕ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੀ.ਟੀ.ਏ. ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ
ਹੋਈ ਤਾਂ ਨੇਹਾ ਦੇ ਮੰਮੀ ਸਕੂਲੇ ਨਾ ਆਏ। ਗੀਨਾ ਮੈਡਮ
ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਮੀ ਦੇ ਆਉਣ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛ ਰਹੇ ਸਨ। ਨੇਹਾ
ਕਮਰੇ ਦੀ ਬਾਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਵੇਖਦੀ ਹੋਈ ਮੰਮੀ ਦਾ ਰਾਹ
ਤੱਕ ਰਹੀ ਸੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਵਿਖਾਈ ਨਾ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਉ-ਜਿਉ ਸਕੂਲ
ਵਿੱਚ ਛੁੱਟੀ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਿਉ-ਤਿਉ
ਨੇਹਾ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਧੁੜ੍ਹ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਨ
ਹੀ ਮਨ ਮੰਮੀ ਉਪਰ ਗੱਸਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਅੰਤ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਛੁੱਟੀ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵੱਜੀ ਤਾਂ ਨੇਹਾ ਭਰੀ
ਪੀਤੀ ਹੋਈ ਸਿੱਧੀ ਘਰ ਆਈ ਅਤੇ ਡਿਊਜ਼ੀ ਅੰਦਰ
ਵੜਦਿਆਂ ਹੀ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦੇਣ ਲੱਗੀ, 'ਮੰਮੀ, ਮੰਮੀ।'

ਅੰਦਰੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ, "ਆ ਜਾ ਧੀਏ, ਅੰਦਰ ਆ ਜਾ।"

ਨੇਹਾ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਪਛਾਣੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਗੁਆਂਢਣ ਚਾਚੀ
 ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਨੇਹਾ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਆਈ ਤਾਂ
 ਵੇਖਿਆ, ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਮੰਮੀ ਬੈਂਡ ਤੇ ਪਏ ਹਨ ਅਤੇ
 ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਧੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਚਾਚੀ ਜੀ
 ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੈਂਦੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਨੇਹਾ ਦੇ ਮੰਮੀ
 ਸਵੇਰੇ ਸਕੂਲੇ ਪੀ.ਟੀ.ਏ. ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਲਈ ਜਾ
 ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਅਚਾਨਕ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਐਕਸੀਡੈਂਟ
 ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਸੱਟ ਵੱਜੀ ਸੀ।
 ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗੁਆਂਢਣ ਚਾਚੀ ਜੀ ਵੀ ਉਧਰੋਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਸਨ।
 ਉਹ ਫਟਾਫਟ ਨੇਹਾ ਦੀ ਮੰਮੀ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਲੈ
 ਗਏ ਅਤੇ ਮੱਲਮ ਪੱਟੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਘਰ ਲੈ ਆਏ।

ਨੇਹਾ ਇਕਦਮ ਘਾਬਰ ਗਈ। ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੀ, 'ਮੰਮੀ
ਕੀ ਹੋਇਆ?'

ਚਾਚੀ ਜੀ ਤੇ ਮੰਮੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਸਾਰੀ
ਗੱਲ ਦੱਸੀ। ਨੇਹਾ ਨੂੰ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਗੁਸ਼ਾ
ਆਉਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਈ ਮੰਮੀ ਨੂੰ ਬੁਰਾ-ਭਲਾ
ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੰਮੀ ਕਿਹੜੀ
ਗਲਤ ਵਿੱਚ ਹਨ?

ਚਾਚੀ ਜੀ ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਨੇਹਾ ਮੰਮੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੀ,
 'ਮੰਮੀ ਜੀ, ਪਾਪਾ ਘਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ? ਜੇ ਉਹ ਘਰ
 ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਸੇਰੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੀ.ਟੀ.ਏ. ਦੀ
 ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦੇ ਸਨ। "

ਇਕ ਦਿਨ ਨੇਹਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਫੋਨ ਆਇਆ ਕਿ ਕਾਰਗਿਲ ਵਿੱਚ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਛਿੜ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਜੰਗ ਵਾਸਤੇ ਕਾਰਗਿਲ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਟੈਲੀਵਿਜਨ ਤੇ ਰੇਡੀਓ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਖਬਰਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਸਤੇ ਟੀ.ਵੀ., ਰੇਡੀਓ, ਅਖਬਾਰਾਂ ਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਨੇਹਾ ਦੇ ਮੰਮੀ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਡਰ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਡਰ ਜਾਹਿਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ। ਨੇਹਾ ਦਾ ਦਿਲ ਵੀ ਧੱਕ ਧੱਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਖਰ ਹੈ ਤੇ ਬੱਚੀ ਸੀ।

ਨੇਹਾ ਸਕੂਲ ਤਾਂ ਜਾਂਦੀ ਪਰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿੱਚ ਮਨ ਨਾ ਲੱਗਦਾ। ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਵੱਲ ਹੀ ਲੱਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਗੇਨੇਡ ਤੇ ਕਦੇ ਏਕੇ ਸੰਤਾਲੀ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ।

ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਫੋਨ ਆਇਆ ਕਿ ਨੇਹਾ ਦੇ ਪਾਪਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਸੈਨਿਕ ਸਿੱਤਰ ਬੜੀ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਔਖੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਡਿਊਟੀ ਤੇ ਡਟੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲਈ ਇਕ ਹਾਂਡੀ ਵਿੱਚ ਦਾਲ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਚਾਣਚੱਕ ਇੱਕ

ਬੰਬ ਫਟਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਦਾਲ ਵਿੱਚ ਮਿੱਟੀ, ਘੱਟਾ ਤੇ ਕੰਕਰ ਪੈ ਗਏ। ਪਾਣੀ ਵਾਲਾ ਵੱਡਾ ਬਰਤਨ ਫਟ ਗਿਆ। ਸਾਰਾ ਪਾਣੀ ਛੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਿੱਟੀ ਕੰਕਰਾਂ ਵਾਲੀ ਉਹੀ ਦਾਲ ਖਾ ਕੇ ਫਿਰ ਦੁਸ਼ਮਣਾ ਦੇ ਛੱਕੇ ਛੁਡਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਨੇਹਾ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਇਸੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਨੇਹਾ ਦੇ ਪਾਪਾ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਮੁੜ ਸਰਹੱਦ 'ਤੇ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਵਾਇਦਾ ਕਰਕੇ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਣਗੇ।

ਯੁਧ ਰੁਕਣ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੈ ਰਿਹਾ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਨੇਹਾ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦੀ ਤਰੀਕ ਨੇੜੇ ਆ ਰਹੀ ਸੀ, ਨੇਹਾ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਕਈ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਆਉਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਨੇਹਾ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ।

ਇਕ ਦਿਨ ਚਾਣਚੱਕ ਟੈਲੀਫੋਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵੱਜੀ ਤਾਂ ਨੇਹਾ ਦੇ ਮੰਮੀ ਦਾ ਦਿਲ ਧੱਕ-ਧੱਕ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੰਬਦੇ ਜਿਹੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਰਿਸੀਵਰ ਚੁੱਕਿਆ। ਬੋਲੇ, "ਹੇਲੋ...।"

ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਉਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਸੈਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਅਫਸਰ ਸੀ। ਮੰਮੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਚੀਕ ਠਿਕਲ ਗਈ। ਨੇਹਾ ਦੇ ਮੰਮੀ ਨੇ ਨੇਹਾ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਲੁਕਾਉਣੀ ਠੀਕ ਨਾ ਸਮਝੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਤਾਕਤ ਇੱਕਠੀ ਕਰਕੇ ਨੇਹਾ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਨੇਹਾ ਵੀ ਛੁੱਟ ਕੇ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ਪਰ ਫਿਰ ਮਾਂ ਧੀ ਨੇ ਛੋਤੀ ਹੀ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ। ਗੁਆਂਢੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਏ।

ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਾਰਗਿਲ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਨੇਹਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਉਪਰ ਤਾਬੜਤੌਰ ਫਾਇਰ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੀ ਵਧਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਚਾਣਚੱਕ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਦੇ ਗੋਲੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਖੱਬੀ ਲੱਤ ਵਿੱਚ ਵੱਜੀਆਂ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਬੇਹੇਸ ਹੋ ਕੇ ਛਿੰਗ ਪਏ। ਛੋਟੀ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਝੱਟਪਟ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸੰਨਿਕ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਲੈ ਆਇਆ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਲੱਤ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁਰੀਤਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਗੋਡਿਉਂ ਹੇਠੋਂ ਕੱਟਣੀ ਪਏਗੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੈ।

ਫੌਰਨ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਗੋਡੇ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਲੱਤ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਤਦ ਤੱਕ ਨੇਹਾ ਤੇ ਮੰਮੀ ਵੀ ਹਸਪਤਾਲ ਪ੍ਰੈਸ਼ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਹ ਹਸਪਤਾਲ ਪ੍ਰੈਸ਼, ਉਸੇ ਦਿਨ ਨੇਹਾ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਸੀ। ਨੇਹਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਹੋਸ ਵਿੱਚ ਆ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਜੇਤੂ ਮੁਸਕਾਨ ਸੀ। ਉਹ ਬੜੇ ਗੈਰਵ ਨਾਲ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀਆਂ ਦੇ ਗੋਲੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲੱਤ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਕੋ ਗੋਲੀ ਨੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਛੁੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਹੋਲੀ-ਹੋਲੀ ਮਾਹੌਲ ਬਦਲਣ ਲੱਗਾ। ਨੇਹਾ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਹੰਡੂ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਬਹਾਦਰ ਪਿਤਾ ਦੀ ਧੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਹੰਡੂ?" ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨੇਹਾ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਦਿਆਂ ਕਿਹਾ,

"ਮੈਂ ਤੇ ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਿਆ ਸਾਂ ਕਿ ਅੱਜ ਤੇਰਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਏ। ਬੋਲ ਕੀ ਚਾਹੀਦੇ?"

ਨੇਹਾ ਕੁਝ ਪਲ ਸੋਚਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਛਿਰ ਬੋਲੀ, "ਜੇ ਕੁਝ ਮੰਗਾਂਗੀ, ਦੇਵੈਗੇ? ਪ੍ਰਾਂਤਿਸ ਕਰੋ।" "ਵਾਇਦਾ ਰਿਹਾ।" ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ।

"ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਵੱਡੀ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੀ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮੈਂਨੂੰ ਸੰਨਿਕ ਬਣਾਉਗੀ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅਧੂਰੇ ਸੁਪਨੇ ਪੂਰੇ ਕਰ ਸਕਾਂ।" ਨੇਹਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਇਕਦਮ ਆਪਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਨੇਹਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਚੀਕ ਪਏ, "ਇਹ ਹੋਈ ਨਾ ਬਹਾਦਰ ਧੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ...। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਮੇਰੀ ਕੱਟੀ ਹੋਈ ਲੱਤ ਮੁੜ ਜੁੜ ਗਈ ਏ। ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਉਪਰ ਮਾਣ ਏ।"

ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਇਕ ਹੋਰ ਛੋਟੀ ਨੇ ਇਹ ਸੂਣ ਕੇ ਨੇਹਾ ਨੂੰ ਸਲੂਟ ਮਾਰਿਆ। ਨੇਹਾ ਨੇ ਸਲੂਟ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸਲੂਟ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ।

"ਧੀਏ, ਤੇਰਾ ਸੁਪਨਾ ਪੁਰਾ ਹੋਵੇਗਾ।" ਨੇਹਾ ਦੀ ਮੰਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਅਨੋਖੀ ਮੁਸਕਾਨ ਸੀ।

ਹਸਾ ਖੇਡਾ

ਇਕ ਲੜਕਾ ਐਵੇਂ ਹੀ ਫੌਨ ਘੁਮਾ ਰਿਹਾ ਸੀ
ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਿਰਾਨੇ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਦਾ ਨੰਬਰ ਮਿਲ
ਗਿਆ।

ਲੜਕਾ : ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਚੀਜ਼ੀ ਹੈ?

ਦੁਕਾਨਦਾਰ : ਹਾਂ ਹੈ?

ਲੜਕਾ : ਘੁਉ ਹੈ?

ਦੁਕਾਨਦਾਰ : ਹਾਂ ਹੈ?

ਲੜਕਾ : ਸੂਜੀ ਹੈ?

ਦੁਕਾਨਦਾਰ : ਹਾਂ ਹੈ?

ਲੜਕਾ : ਫਿਰ ਹਲਵਾ ਬਣਾ ਕੇ ਮੇਰੇ ਘਰ ਭੇਜ
ਦਿਓ।

ਘਰੇਲੂ ਔਰਤ ਨੇ ਕਿਹਾ - ਰਾਮੂ ਅੱਜ ਤੂੰ
ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਛੁੱਲਦਾਨ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਅੱਜ ਦੇ
ਬਾਅਦ ਅਜਿਹੀ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ
ਸਿਰ ਰੌਜ਼ਾ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੀ, ਸਮਝੇ।

- ਜੀ ਸਮਝ ਗਿਆ।

- ਕੀ ਸਮਝੇ?

- ਇਹੀ ਕਿ ਮਾਲਿਕ ਵੀ ਕਿਸੇ
ਅਜਿਹੀ ਗਲਤੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ
ਭੁਗਤ ਰਹੇ ਹਨ।

ਗੁੱਡੀ : (ਅਮਨ ਨੂੰ) ਭਾਈ ਮੈਂ
ਬਰਫ ਖਾਵਾਂਗੀ।

ਅਮਨ : ਗੁੱਡੀ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਰਫ
ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ।

ਗੁੱਡੀ : ਭਾਈ, ਮੈਂ ਬਰਫ ਗਰਮ ਕਰਕੇ ਖਾ
ਲਵਾਂਗੀ।

ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ
ਪੁੱਛਿਆ - ਤੂੰ ਕਿਸ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨ ਹੈ?
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬੋਲਿਆ - ਜੀ, ਹੜਤਾਲ ਵਿੱਚ।

ਚੌਪਟ ਅਤੇ ਪੋਪਟ ਜੇਲ ਤੋੜ ਕੇ ਭੱਜ
ਨਿਕਲੇ ਅਤੇ ਦੋ ਬੋਰੇ ਪਏ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹਨਾਂ
ਵਿੱਚ ਲੁਕ ਗਏ। ਪੁਲਿਸ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਨੂੰ ਸੱਕ ਹੋਣ ਤੇ
ਉਸ ਨੇ ਪੋਪਟ ਦੇ ਬੋਰੇ ਨੂੰ ਲੱਤ ਮਾਰੀ।

ਪੋਪਟ : ਭੱ-ਭੱ।

ਬੋਰੇ ਵਿੱਚ ਕੁੱਤਾ ਸਮਝ
ਕੇ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਨੇ ਫਿਰ
ਦੂਸਰੇ ਬੋਰੇ ਨੂੰ ਲੱਤ
ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਚੌਪਟ ਚਿਲਾ
ਕੇ ਬੋਲਿਆ - ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ
ਆਲੂ ਹਨ।

ਕੀੜੀ : (ਹਾਥੀ ਨੂੰ) ਤੁਸੀਂ ਮੈਂਨੂੰ ਆਪਣੀ
ਸਰਟ ਦੇ ਦਿਓ।

ਹਾਥੀ : ਕਿਉਂ?

ਕੀੜੀ : ਮੇਰੀ ਬੇਟੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੈ। ਟੌਟ
ਲਗਾਉਣਾ ਹੈ।

ਚਿੱਤਰਕਾਰ : (ਮਕਾਨ ਮਾਲਿਕ ਨੂੰ) ਇਕ
ਦਿਨ ਲੋਕ ਯਾਦ ਕਰਨਗੇ ਕਿ
ਇਸ ਮਕਾਨ
ਵਿੱਚ ਉਹ ਮਹਾਨ
ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਰਹੀਦਾ ਸੀ।

ਮਕਾਨ ਮਾਲਿਕ : ਅਗਰ ਸਾਮ ਤਕ ਤੂੰ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ
ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਕਿਰਾਇਆ
ਨਹੀਂ ਚੁਕਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਦਿਨ
ਅੱਜ ਹੀ ਆ ਜਾਏਗਾ।

- ਗੁਰਚਰਨ ਆਨੰਦ

ਪੈਂਡਿਤ ਜੀ : (ਨੇਤਾ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ)
ਬੇਟਾ, ਸਭ ਤੋਂ
ਵੱਡਾ ਦਾਨ
ਕਿਹੜਾ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ ਦੱਸੋ?

ਨੇਤਾ ਪੁੱਤਰ : ਪੈਂਡਿਤ ਜੀ, ਮੇਰੇ
ਪਿਤਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ
ਹਨ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ
ਦਾਨ ਮਤਦਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਟੀਚਰ : ਰਿਤੂ ਅੱਜ ਤੂੰ ਸਕੂਲ ਦੇਰ ਨਾਲ ਕਿਉਂ
ਆਈ ਹੋ?

ਰਿਤੂ : ਸਰ, ਮੈਂ ਘਰੋਂ ਦਸ ਰੂਪਏ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਲੈ
ਕੇ ਚੱਲੀ ਸੀ, ਪਰ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕਿਤੇ
ਗਵਾਚ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਭਣ
ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ।

ਟੀਚਰ : ਅਤੇ ਸਿਵਾਂਗੀ, ਤੂੰ ਦੇਰ ਨਾਲ ਕਿਉਂ
ਆਈ ਹੋ?

ਸਿਵਾਂਗੀ : ਮੈਂ, ਉਸ ਸਿੱਕੇ ਨੂੰ ਪੈਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦਬਾ ਕੇ
ਖੜੀ ਸੀ।

ਮਾਂ : (ਅਪਣੀ ਬੇਟੀ ਨੂੰ) ਤੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ
ਪਾਸ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ?

ਬੇਟੀ : ਮੰਮੀ ਜੀ, ਟੀਚਰ ਮੈਂਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪੁਗਾਣੇ ਸਮੇਂ
ਦੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦੀ ਹੈਂ। ਜਦ ਮੈਂ ਪੰਦਾ ਵੀ
ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ।

- ਰੋਸ਼ਨ

ਸੋਨ੍ਹ : ਅਰੇ ਪਿੰਕੀ ਤੂੰ ਜੋ 'ਨਿਊਜਪੋਰ' ਪੜ ਰਹੀ
ਹੈ ਉਹ ਉਲਟਾ ਹੈ।

ਪਿੰਕੀ : ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਮੈਂ ਪੜ ਥੋੜੀ ਰਹੀ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਫੋਟੋ ਵੇਖ
ਰਹੀ ਹਾਂ।

ਪਾਪਾ : ਬੇਟਾ ਤੂੰ ਤਰਜੂ ਅਤੇ ਵੱਟਾ ਅਪਣੇ ਬੈਗ
ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਸਕੂਲ ਕਿਉਂ ਲੈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ?

ਬੇਟਾ : ਪਾਪਾ, ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ
ਪਹਿਲਾਂ ਹਰ ਗੱਲ ਤੌਲੇ ਫਿਰ ਬੇਲੋਂ।

- ਰਵੀ ਜਦ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਕੀ
ਕਰੇਗਾ?
ਇਕ ਮੋਟੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਰਵੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ।

- ਜੀ ਪਤਲਾ ਹੋਣ ਦੀ
ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ।
ਰਵੀ ਨੇ ਜਵਾਬ
ਦਿੱਤਾ।

ਅਧਿਆਪਕ :
(ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ) ਬੱਚਿਓ
ਦੱਸੋ, ਰਾਵਣ ਦੀ ਲੰਕਾ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦੀ ਲੰਕਾ ਕਿਉਂ
ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ?

ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ : ਸਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੁੰਭਕਰਣ ਹਮੇਸ਼ਾਂ
ਸੁੱਤਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਇਸ ਲਈ
ਉਹਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦੀ ਲੰਕਾ ਕਹਿੰਦੇ
ਸਨ।

- ਵਿਕਾਸ ਕੁਮਾਰ

ਛੁਲ

ਬੜੇ ਪਿਆਰੇ
ਹੁੰਦੇ ਨੇ

ਛੁਲ ਬੜੇ ਪਿਆਰੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ,
ਅੱਖੀਆਂ ਦੇ ਤਾਰੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਰੰਗ-ਬਿਰੰਗੇ ਜਦ ਖਿੜ ਜਾਂਦੇ,
ਬਰੀਚੀ ਮੇਰੀ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਉਂਦੇ।

ਛੁਲਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਵੇ,
ਹਰ ਦਿਲ ਤੇ ਜਾਂਦੂ ਕਰ ਜਾਵੇ।

ਛੁਲ ਸਾਰੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਸੁੰਦਰ
ਰੰਗ-ਰੂਪ ਦਾ ਹੁੰਦੈ ਅੰਤਰ।

ਹਰ ਛੋਟਾ-ਵੱਡਾ ਖੁਸ਼ਬੂ ਫੈਲਾਵੇ,
ਹਰ ਇਕ ਛੁਲ ਚਮਨ ਮਹਿਕਾਵੇ।

ਇਹ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਚਰਣ ਸਜਾਂਦੇ,
ਘਰ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਧਾਉਂਦੇ।

ਜਦ ਧਾਰੇ ਵਿਚ ਪਰੋਏ ਜਾਂਦੇ,
ਇਹ ਗਲ ਦਾ ਹਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ।

ਬਰੀਚੀ ਮੇਰੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਆਰੀ
ਦਿਸਦੀ ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਆਰੀ

ਛੁਲ ਬੜੇ ਪਿਆਰੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ,
ਅੱਖੀਆਂ ਦੇ ਤਾਰੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਸਾਧਾਰਣ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਤਰੀ?

(ਸਭ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜੁਆਬ 'ਜਾਂ' ਅੱਖਰ ਤੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੈਨ ਜਾਂ ਪੰਸਿਲ ਉਠਾਓ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਚਿੰਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਤੱਤ ਲਿਖਦੇ ਜਾਓ।)

- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1: ਵਿਸਵਨਾਥਨ ਆਨੰਦ ਕਿਸ ਖੇਡ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2: ਇੱਲੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮਹਿਲਾ ਮੁਖਮੰਤਰੀ ਕੌਣ ਸੀ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3: ਸੂਰਯਵੰਸੀ ਰਾਜਾ ਰਘੁ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਕੀ ਨਾਮ ਸੀ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 4: ਸੂਰਦਾਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਕਿਸ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਸਨ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 5: ਉਤੱਤ-ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ ਕਾਨਯਕੁਬਜ਼ ਸੀ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 6: ਕ੍ਰਿਸਮਿਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਤੋਹਫੇ ਵੰਡਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸ ਸੰਤ ਨੂੰ ਸੰਤ ਨਿਕੋਲਸ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 7: ਬੋਲੀਵੀਆ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਕੀ ਨਾਮ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 8: ਮੁਸਲਿਮਾਨਾਂ ਦੇ ਕਾਬਾ ਦੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਵਾਸਤੇ ਮੱਕੇ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ,
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 9: ਦੱਖਣੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੀ ਪਰਬਤਮਾਲਾ ਕਿਹੜੀ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 10: ਮਾਨਵ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਹੱਡੀ ਦਾ ਕੀ ਨਾਮ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 11: ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਦੇ ਉਸ ਭਰਾ ਦਾ ਕੀ ਨਾਮ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਪੁੱਤਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਭਰਤ ਅਤੇ ਸਤਰੂਘਨ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 12: ਸਵਾਮੀ ਦਿਇਆਨੰਦ ਸਰਸਵਤੀ ਨੇ ਕਿਸ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ?

(ਸਹੀ ਉਤੱਤ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੰਨੇ ਤੇ ਵੇਖ)

ਕਿੱਟੀ

ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ ਲੇਖਕ - ਅਜੈ ਕਾਲਜ਼ਾ

ਕਿੱਟੀ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਵਲੋਂ ਪੰਚਗਣੀ ਘੁੰਮਣ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਕੂਲ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀਪਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪਿਕਨਿਕ ਤੇ ਬੱਚੇ ਮੌਬਾਇਲ ਜਾਂ ਕੀਮਤੀ ਸਮਾਨ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਨਾ ਲਿਆਉਣ।

ਮੰਮੀ ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਮੌਬਾਇਲ
ਲੈ ਕੇ ਜਾਵਾਂਗੀ।

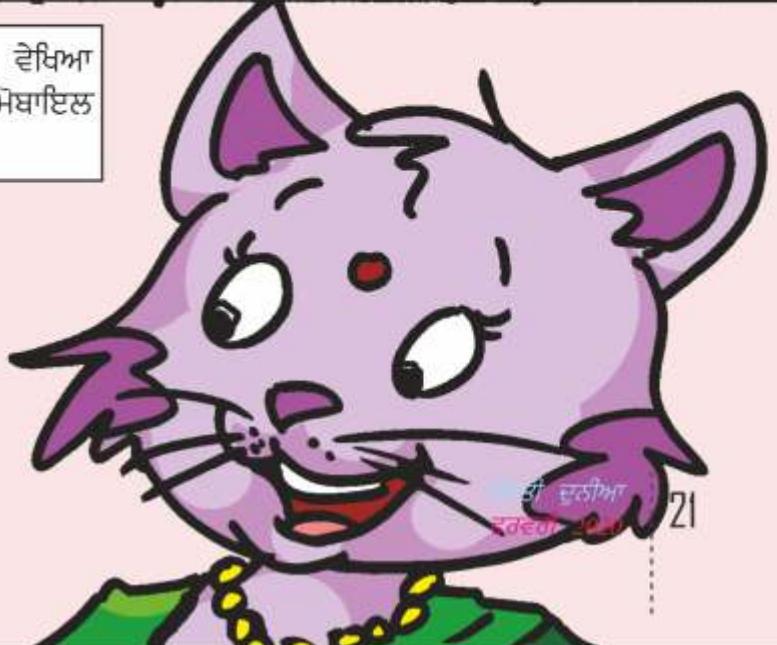

नहीं किंटी। तुम मेघाइल लै के
नहीं जाणा। तुम उधे गवा दर्देगी।
इह बहुत महिंगा मेघाइल है।

नहीं ममी, अजिहा बुझ नहीं
होएगा। मैं मेघाइल लै के
जावांगी बस।

मां ने सोचिआ- 'तेज दिर्दी हां, वेखिआ
जाएगा।' इह सोच के मां ने किंटी हुई मेघाइल
दे दिंडा।

ਕਿੱਟੀ ਜਦ ਪੰਚਗਾਣੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨਾਲ ਘੁੰਮ ਰਹੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਬਾਂਦਰ ਵੇਖੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਮੌਬਾਇਲ ਵਿੱਚ ਫੋਟੋ ਖਿੱਚਣ ਲੱਗੀ।

ਤਦੇ ਇਕ ਬਾਂਦਰ ਉਥੇ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕਿੱਟੀ ਤੇ ਝਪਟਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਤੋਂ ਮੌਬਾਇਲ ਖੋ ਕੇ ਭੱਜ ਗਿਆ।

ਕਿੱਟੀ ਡਿਗ ਗਈ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਕਾਫੀ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਉਹ ਰੋਣ ਲੱਗੀ। ਤਦੇ ਉਹਨੂੰ ਮਾਂ ਦੀ ਕਹੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਯਾਦ ਆਈ।

ਜਦ ਉਹ ਘਰ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਮਾਂ ਨੂੰ ਇਸ
ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਮਾਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ
ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਬੋਲੀ -

ਕਿੱਟੀ ! ਮੇਬਾਇਲ ਗਵਾਚ ਗਿਆ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ
ਪਰ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਦਰਦ
ਹੋਇਆ ਹੋਏਗਾ ਬੇਟੀ। ਵੱਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਜਦ ਕੋਈ
ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕਿੱਟੀ ਨੇ ਡੁਸਕਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ
- ਹਾਂ ਮੰਸੀ, ਆਪ ਠੀਕ ਕਹਿ
ਰਹੇ ਹੋ। ਸਾਨੂੰ ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ
ਗੱਲ ਮੰਨਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
ਉਹ ਸਾਡੇ ਭਲੇ ਲਈ ਹੀ
ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਗੇ ਤੋਂ ਮੈਂ
ਕਦੇ ਵੀ ਆਪ ਦੀ ਅਤੇ
ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ
ਟਾਲਾਂਗਰੀ।

ਬਾਲ ਕਹਾਣੀ : ਰਾਮ ਕੁਮਾਰ 'ਰਾਜਨ'

ਲਾਲਚ ਦਾ ਫਲ

ਝੀਂ

ਗੁ ਅਤੇ ਢੀਗੂ ਜੁਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗਹਿਰੀ ਦੇਸਤੀ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਹੀ ਘਣੇ ਬੋਹੜ ਦੇ ਹੇਠ ਤਨੇ ਦੀ ਖੁੱਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਝੀਗੂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਾਂਤ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਦਾ ਪੈਂਕਾ ਸੀ ਜਦਕਿ ਢੀਗੂ ਗੁਸੈਲ ਅਤੇ ਲਾਲਚੀ ਸੀ।

ਕਦੇ ਝੀਗੂ, ਢੀਗੂ ਲਈ ਤਾਜਾ ਅਖਰੋਟ ਲੱਭ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਕਦੇ ਢੀਗੂ ਦਾਣੇਦਾਰ ਮੁੰਗਫਲੀ ਝੀਗੂ ਲਈ ਲਿਆਉਂਦਾ। ਮੁਸੀਬਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਦੋਨੋਂ ਇਕ-ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ। ਢੀਗੂ ਦੇ ਗੁਸੈਲ ਅਤੇ ਲਾਲਚੀ ਸੁਭਾਅ ਤੋਂ ਝੀਗੂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਹ ਢੀਗੂ ਚੁਹੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ।

ਇਕ ਸਾਮ ਦੋਵੇਂ ਆਪਣੀ ਖੁੱਡ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਏ ਤਾਂ ਢੀਗੂ ਚੁਹੇ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਦਰਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹੋਇਆ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਵੇਰੇ ਜਦ ਢੀਗੂ

ਭੋਜਨ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਨੇੜੇ ਦੇ ਖੇਤ ਵੱਲ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਉਥੇ ਮੁੰਗਫਲੀਆਂ ਦਾ ਢੇਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ।

ਬਸ, ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ। ਢੀਗੂ ਲਾਲਚੀ ਸੁਭਾਅ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਭੁੱਖ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁੰਗਫਲੀਆਂ ਖਾ ਗਿਆ। ਮੁੰਗਫਲੀ ਪਰਣ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਮ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਰਾਤਭਰ ਉਹ ਦਰਦ ਨਾਲ ਕਰਾਹਉਂਦਾ ਰਿਹਾ।

ਸਵੇਰਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਝੀਗੂ ਬੋਲਿਆ— ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਭੋਜਨ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਫੂਰ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਤੂੰ ਕੁਝ ਦੇਰ ਆਰਾਮ ਕਰ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਲਈ ਖਿਚੜੀ ਪਕਾਉਂਗਾ। ਹਲਕਾ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਨਾਲ ਪੇਟ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਝੀਗੂ ਨੇ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਖਿਚੜੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਨ ਜੁਟਾਇਆ। ਗੁਲਗੁਲ ਗਲਿਹਰੀ ਤੋਂ ਦਾਲ ਲਈ। ਚਿ੍ਹ੍ਹੁ ਖਰਗੋਸ ਤੋਂ ਨਮਕ ਅਤੇ ਪਿਉ

ਮੰਗਵਾਇਆ। ਭੋਲੂ ਕਬੂਤਰ ਨੇ ਬਰਤਨ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਮੁਨਿਆ ਮੁਰਗੀ ਅੱਗ ਲੈ ਆਈ। ਚਾਵਲ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਰੱਖੇ ਸਨ। ਝੀਗੂ ਚੂਹਾ ਨੇੜੇ ਹੀ ਝੀਲ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਲੈ ਆਇਆ। ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਖਿਚੜੀ ਬਣਾਈ।

ਜਦ ਖਿਚੜੀ ਬਣ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਝੀਗੂ ਨੇ ਢੀਗੂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹਾਉਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਮਿਲ ਕੇ ਖਿਚੜੀ ਖਾਵਾਂਗੇ। ਤਦ ਤਕ ਤੂੰ ਆਰਾਮ ਕਰ।

ਝੀਗੂ ਨਹਾਉਣ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਢੀਗੂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਝੀਗੂ ਤਾਂ ਦੇਰ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਆਏਗਾ। ਤਦ ਤਕ ਮੈਂ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਖਿਚੜੀ ਚੱਖ ਕੇ ਵੇਖ ਲਵਾਂ ਕਿ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਬਣੀ ਹੈ? ਖਿਚੜੀ ਚੱਖੀ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੁਆਦ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਨੇ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਹੋਰ ਖਾ ਲਈ ਪਰ ਉਹ ਸੀ ਬਹੁਤ ਲਾਲਚੀ। ਥੋੜੀ-ਥੋੜੀ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਖਿਚੜੀ ਖਾ ਗਿਆ।

ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਭਰਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਝੀਗੂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਖਿਚੜੀ ਵੀ ਖਾ ਲਈ। ਉਸ ਦਾ

ਪੇਟ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖਰਾਬ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਸ ਨੇ ਅੌਨੀ ਸਾਰੀ ਖਿਚੜੀ ਇੱਕਲੇ ਹੀ ਖਾ ਲਈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਪੇਟ ਛੁੱਲਣ ਲੱਗਾ ਉਹ ਦਰਦ ਨਾਲ ਤੜਫਣ ਲੱਗਾ।

ਝੀਗੂ ਚੂਹਾ ਨਹਾ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਤਾਂ ਢੀਗੂ ਨੂੰ ਤੜਪਦਾ ਹੋਇਆ ਵੇਖਿਆ। ਉਸ ਨੇ 'ਆਵ ਵੇਖਿਆ ਨਾ ਤਾਵ' ਝਟ ਨਾਲ ਜੰਗਲ ਦੀ ਡਾਕਟਰ ਪੁਸੀ ਬਿੱਲੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਦੇੜ ਪਿਆ। ਉਹ ਖਿਚੜੀ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਢੀਗੂ ਨੇ ਤੜਪਦੇ ਹੋਏ ਢੇਰ ਸਾਰਾ ਪਾਣੀ ਹੋਰ ਪੀ ਲਿਆ। ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪੇਟ ਇਕਦਮ ਨਾਲ ਫਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਢੀਗੂ ਚੂਹਾ ਉਥੇ ਹੀ ਢੇਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਝੀਗੂ ਚੂਹਾ ਜਦ ਡਾਕਟਰ ਪੁਸੀ ਬਿੱਲੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਢੀਗੂ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁੱਖ ਦੇ ਹੰਝੂ ਭਰ ਆਏ। ਉਹ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ— ਢੀਗੂ ਲਾਲਚ ਨਾ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਖਿਚੜੀ ਨਾ ਖਾਂਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ■

□ ਸੁਰਜੀਤ ਦੇਵਲ

ਬਸੰਤ ਆਈ

ਸਰਦੀ ਨੇ ਅਲਵਿਦਾ ਬੁਲਾਈ,
ਛੁੱਲਾਂ ਦੀ ਰੌਣਕ ਬਸੰਤ ਲਿਆਈ।

ਛੁੱਲ ਖਿੜੇ ਵੰਡਣ ਖੁਸ਼ਬੋਈ,
ਜਿਹੜਾ ਤੱਕੇ ਰੂਹ ਤਾਜੀ ਹੋਈ।

ਨਿਖਰ-ਨਿਖਰ ਕੇ ਆਉਣ ਤਿਤਲੀਆਂ,
ਛੁੱਲਾਂ ਤੇ ਝੁੰਮਰ ਪਾਉਣ ਤਿਤਲੀਆਂ।

ਲੱਗੇ ਕੁੱਤ ਪਿਆਰੀ ਹੁਣ ਦੀ,
ਕੋਇਲਾਂ ਦੀ ਕੁ-ਕੁ ਵੀ ਸੁਣਦੀ।

ਬੱਚੇ ਫਿਰਨ ਪਤੰਗ ਉਡਾਉਂਦੇ,
ਬੋ-ਕਾਟਾ ਕਰ ਸੋਰ ਮਚਾਉਂਦੇ।

'ਦੇਵਲ' ਬਸੰਤ ਦੀ ਅਦਾ ਸੁਹੱਪਣ,
ਰਹੇ ਟਹਿਕਦਾ ਸਦਾ ਸੁਹੱਪਣ।

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ

- ❖ ਪੰਚਾਇਤ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਲਈ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ 21 ਸਾਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- ❖ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਾਣੀ ਅਮੇਜ਼ਨ ਨਦੀ ਵਿਚ ਹੈ।
- ❖ ਜੂਨ - ਸਤੰਬਰ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਖਰੀਫ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ 12 ਅਨੁਸੂਚੀਆਂ ਹਨ।
- ❖ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ 13 ਸੈਕੰਡ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਖਾਨਾ ਹੀਰੇ ਲਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ।
- ❖ ਜੈ ਕਿਸਾਨ, ਜੈ ਜਵਾਨ, ਜੈ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਨਾਅਗਾ ਅਟਲ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਜਪੇਈ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
- ❖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਲਾਰਡ ਡਲਹੌਜੀ ਨੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਸੀ।
- ❖ ਉਸਤਾਦ ਜਾਕਿਰ ਹੁਸੈਨ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਤਬਲਾ ਸਾਜ਼ ਨਾਲ ਸੀ।
- ❖ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਖੋਜ 1492 ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਸਟੋਫਰ ਕੋਲੰਬਸ ਨੇ ਕੀਤੀ।
- ❖ ਵੰਦੇਮਾਤਰਮ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 1896 ਵਿਚ ਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

- ❖ ਇਕ ਦਿਵਸੀ ਕ੍ਰਿਕਟ ਵਿਚ ਦੋਹਰੀ ਸੈਂਚੁਰੀ ਮਾਰਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਰਿਕਾਰਡ ਸਚਿਨ ਤੌਂਦੂਲਕਰ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ।
- ❖ ਪਹਿਲਾ ਭਾਰਤੀ ਪੁਲਾੜ ਯਾਤਰੀ ਰਾਕੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਹੈ।
- ❖ ਪਹਿਲੀ ਭਾਰਤੀ ਮਹਿਲਾ ਪੁਲਾੜ ਯਾਤਰੀ ਕਲਪਨਾ ਚਾਵਲਾ ਹੈ।
- ❖ ਵਿਕਰਮ ਸਾਰਾਭਾਈ ਪੁਲਾੜ ਕੇਂਦਰ ਤ੍ਰੈਵੇਂਦਰਮ ਵਿਚ ਹੈ।
- ❖ 1984 ਵਿਚ ਭੋਪਾਲ ਗੈਸ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਮਿਥਾਇਲ ਆਇਸੋਸਾਇਨੇਟ ਦੇ ਰਿਸਾਵ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ।
- ❖ ਸਵਰਾਜ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਯੋਗ ਮਹਾਰਿਸ਼ੀ ਦਯਾਨੰਦ ਨੇ ਕੀਤਾ।
- ❖ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲਾਹੌਰ ਸੀ।
- ❖ ਪੋਲੀਓ ਦੇ ਟੀਕੇ ਦੀ ਖੋਜ ਜੋਨਾਸ ਸਾਲਕ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ।
- ❖ ਫਰਵਰੀ 2010 ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਮਹਿਲਾ ਕ੍ਰਿਕਟ ਟੀਮ ਨੇ ਟੀ-ਟਵੈਂਟੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ।
- ❖ ਧਰੂਵ ਤਾਰਾ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਕੁੰਤੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਕਰਣ ਨੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਯੁਧ ਵਿਚ ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
- ❖ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਲਾਲ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਦਾ ਜਨਮਦਿਵਸ 2 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੰਗ੍ਰਹਿਕਰਤਾ □ ਜਗਤਾਰ ਚਮਨ

ਦੁਨੀਆਂ ਬਦਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਖੋਜ

ਇੱਕ ਕ ਲੜਕਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਮਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਸੀ। ਉਹ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਮਾਂ, ਸਾਡੇ ਗਵਾਂਢੀ ਦੋਵੇਂ ਮੁੰਡੇ ਅੱਜ ਸਕੂਲ ਗਏ। ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਸਕੂਲ ਕਦੋਂ ਭੇਜੋਗੇ?”

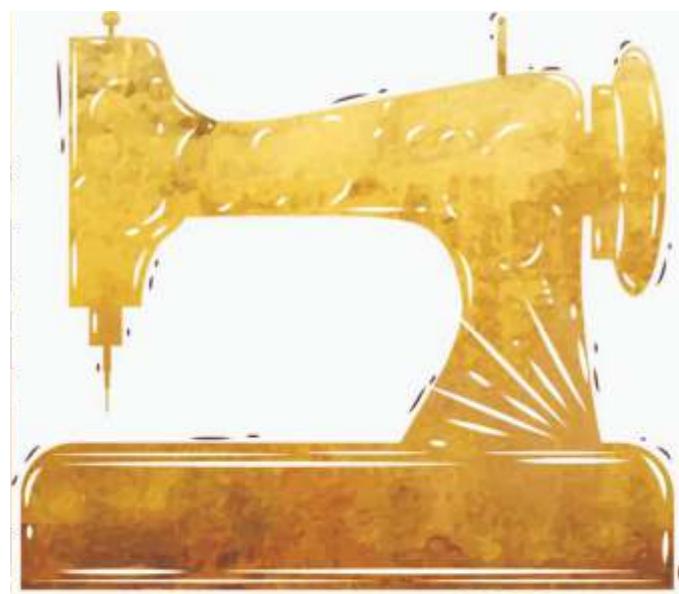
ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਬੇਟਾ, ਤੁਸੀਂ ਚਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸਕੂਲ ਦੂਰ ਹੈ। ਥੋੜਾ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਹੈ ਜਾ, ਉਦੋਂ ਜਾਣ।”

ਉਹ ਬੋਲਿਆ, “ਨਹੀਂ ਮਾਂ, ਮੈਂ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਲੰਗੜਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ?”

ਮਾਂ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ, “ਨਹੀਂ ਬੇਟਾ, ਅਜੇ ਨਹੀਂ।”

ਪਰ ਲੜਕੇ ਨੇ ਜਿੱਦ ਪਕੜ ਲਈ। ਬੁਠੀ ਜਿੱਦ ਪਕੜਨ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਜਿੱਦ ਪਕੜਨ ਨਾਲ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਲਕ ਦੀ ਜਿੱਦ ਚੰਗੀ ਸੀ। ਮਾਂ ਸਮਝਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੁੰਡਾ ਅਪਾਹਿਜ਼ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ, ਪੜ ਲਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਕੋਈ-ਨ-ਕੋਈ ਕੰਮ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਨਹੀਂ ਪੜੇਗਾ ਤਾਂ ਮਜਦੂਰੀ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ, ਜੋ ਅਪਾਹਿਜ਼ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫਿਰ ਤਾਂ ਭੀਖ ਹੀ ਮੰਗਣੀ ਪਏਗੀ। ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਮਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਾਖਿਲ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ।

ਸਕੂਲ ਦੇ ਸਹਿਪਾਠੀ ਉਸ ਨੂੰ ਲੰਗੜਾ-ਲੰਗੜਾ ਕਹਿ ਕੇ ਚਿੜਾਂਉਂਦੇ ਸਨ। ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਕਦੇ ਲੰਗੜੇ ਲੜਕੇ ਦਾ ਕਾਰਟੂਨ ਬਣਾ ਦੇਂਦੇ, ਤਾਂ ਕਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖ, ਲੰਗੜਾ ਕੇ ਚਲਣ ਲਗਦੇ, ਉਹ, ਇੰਨ੍ਹਾਂ

ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਕਦੇ ਬੁਗ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹੱਸ ਕੇ ਹਰ ਗੱਲ ਨੂੰ ਟਾਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ਗਾਰਤ-ਹੀ-ਸ਼ਗਾਰਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਪਿੱਛੇ ਕਿਸਕਾ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੈਠਣ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ ਕੁਰਸੀ ਨ ਹੋਣ ਦੀ ਵਜਹ ਨਾਲ ਡਿਗ ਪਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਚੋਟ ਵੀ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਹੌਂਝ ਵੀ ਆ ਗਏ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਹੌਲੀ ਜਿਹਾ ਉੰਠਿਆ, ਕੁਰਸੀ ਬਿੱਚੀ ਤੇ ਬਹਿ ਗਿਆ। ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹੌਰਾਨੀ ਹੋਈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਲੰਗੜੇ ਲੜਕੇ ਨੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਪਣੀ ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਜਾਦੂ-ਜਿਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਉਸ ਦੀ ਇੱਜਤ ਕਰਨ ਲੱਗੇ।

ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਸਕੂਲ ਦਾ ਪਾਠ ਯਾਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੋਲ ਹੀ ਬੈਠੀ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਕੋਈ ਕਪੜਾ ਸੀਅ ਰਹੀ ਸੀ।

ਬੇਟੇ ਨੇ ਮਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ, “ਮਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਦਰਜੀ ਦਾ ਕੰਮ ਸਿੱਖ ਰਹੀ ਹੋ ਕੀ?”

ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਨਹੀਂ ਬੇਟਾ। ਤੇਰੀ ਕਮੀਜ ਸੀਅ ਰਹੀ ਹਾਂ।”

ਬੇਟੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿਲਾਈ ਕਰਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕੀ? ਦਰਜੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਦਿੰਦੀ? ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿਲਾਈ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ।”

“ਬੇਟੇ, ਦਰਜੀ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੇਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਹਨ! ਮੁੰਡਾ ਸੌਚਣ ਲੱਗਾ। ਮਾਂ ਬੁੱਢੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਦੁਖ ਸਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਪੜਨਾ ਛੋੜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕੰਮ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲ ਪਿਆ।

ਲੱਭਦੇ-ਲੱਭਦੇ ਉਹ ਇਕ ਮਸੀਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਲੰਗੜਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਜੋ ਵੀ ਕੰਮ ਚਾਹੋ, ਦੇ ਦੇਵੋ। ਮੇਰੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਸੰਤੋਸ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਦੇ ਦੇਵੋ, ਵਰਨਾ ਨਹੀਂ।”

ਉਸ ਦੀ ਨਿਮਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਕਾਰਖਾਨੇ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਕੰਮ ਤੇ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਲਗਨ ਨਾਲ ਉਸ ਲੰਗੜੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ। ਮਾਲਿਕ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਪਸੰਦ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਪੱਕੀ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲ ਗਈ।

ਉਹ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਲਗਨ ਨਾਲ ਉਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦ ਆਉਣ ਲੱਗਾ। ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਜਰਨ-ਜਿਹੀ ਭੁੱਲ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇੰਨੀ ਲਗਨ ਨਾਲ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਕਾਰਖਾਨੇ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ‘‘ਹੱਥ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਜਿੰਨਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਮਸੀਨ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਦਸ ਗੁਣਾ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਕ ਦਰਜੀ ਦਿਨ ਭਰ ਵਿੱਚ ਇਕ ਪਤਲੂਨ ਦੀ ਸਿਲਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਿਲਾਈ ਦੀ ਮਸੀਨ ਬਣ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਦਸ ਪਤਲੂਨਾਂ ਦੀ ਸਿਲਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।’’

ਉਸ ਲੰਗੜੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਯਾਦ ਆ ਗਈ, ਜੋ ਬੁਢਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸਿਲਾਈ ਕਰਦੀ

ਹੈ ਅਤੇ ਮਜਦੂਰੀ ਨਾਲ ਜੋੜੀ-ਚੋਟੀ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਸਿਲਾਈ ਮਸੀਨ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਦਰਜੀ ਸਿਲਾਈ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮਾਲਿਕ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ, “ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਆਗਿਆ ਦੇਵੋ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਿਲਾਈ ਮਸੀਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂ।”

ਮਾਲਿਕ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ, ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਮਸੀਨ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ?”

“ਜੀ, ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਮੈਂ ਅਜਿਹੀ ਮਸੀਨ ਬਣਾ ਸਕਾਂਗਾ,” ਬਾਲਕ ਨੇ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।

ਬਾਲਕ ਨੇ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਏ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਕ ਸਿਲਾਈ ਮਸੀਨ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਦੇ ਕੁਝ ਚੰਗੇ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿੱਤਰਾਂ ਵਰਗੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਮਸੀਨ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਿਲਾਈ ਮਸੀਨ ਦਾ ਇਕ ਢਾਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਦਿਨ-ਰਾਤ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਲਗਨ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਮਿਲੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਮਸੀਨ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਸਿਲਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ।

ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਚਲਿਆ, ਤਾਂ ਉਹ ਹੱਸ ਪਏ। ਦਰਜੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮਸੀਨ ਦੁਆਰਾ ਕਪੜੇ ਕਿਵੇਂ ਸਿਲੇ ਜਾ ਸਕਣਗੇ? ਪਰ ਹੈਲੀ-ਹੈਲੀ ਲੋਕ ਉਸ ਮਸੀਨ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਆਉਣ ਲੱਗੇ। ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਕਿ ਮਸੀਨ ਨਾਲ ਕਪੜਿਆਂ ਦੀ ਸਿਲਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਵੈਸੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਦਰਜੀ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਸੰਨ 1840 ਦੀ ਘਟਨਾ ਹੈ।

ਅਪਣੀ ਲਗਨ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਸਿਲਾਈ ਮਸੀਨ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਸ ਲੰਗੜੇ ਅਮਰੀਕੀ ਬਾਲਕ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ ਹਿਲਿਅਸ ਹੋਵਾ। ਸੰਨ 1867 ਵਿੱਚ ਹਿਲਿਅਸ ਹੋਵੇ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦਾ ਲਾਭ ਅੱਜ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਉਠਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਾਧਾਰਣ ਰਿਆਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤੰਤਰੀ ਦੇ ਉੱਤਰ

- 1) ਸਤਰੰਜ
- 2) ਸੁਸ਼ਮਾ ਸਵਰਗਜ਼
- 3) ਅੱਜ
- 4) ਬਿੜ
- 5) ਕਨੋਜ
- 6) ਸਾਂਤਾ ਕਲਾਜ਼
- 7) ਲਾਪਾਜ਼
- 8) ਹੱਜ
- 9) ਇੰਡੀਜ਼
- 10) ਸਟੇਪਿਜ਼
- 11) ਕੁਸ਼ਯਵਜ਼
- 12) ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ

□ ਅਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ

ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਹਿਰਨ

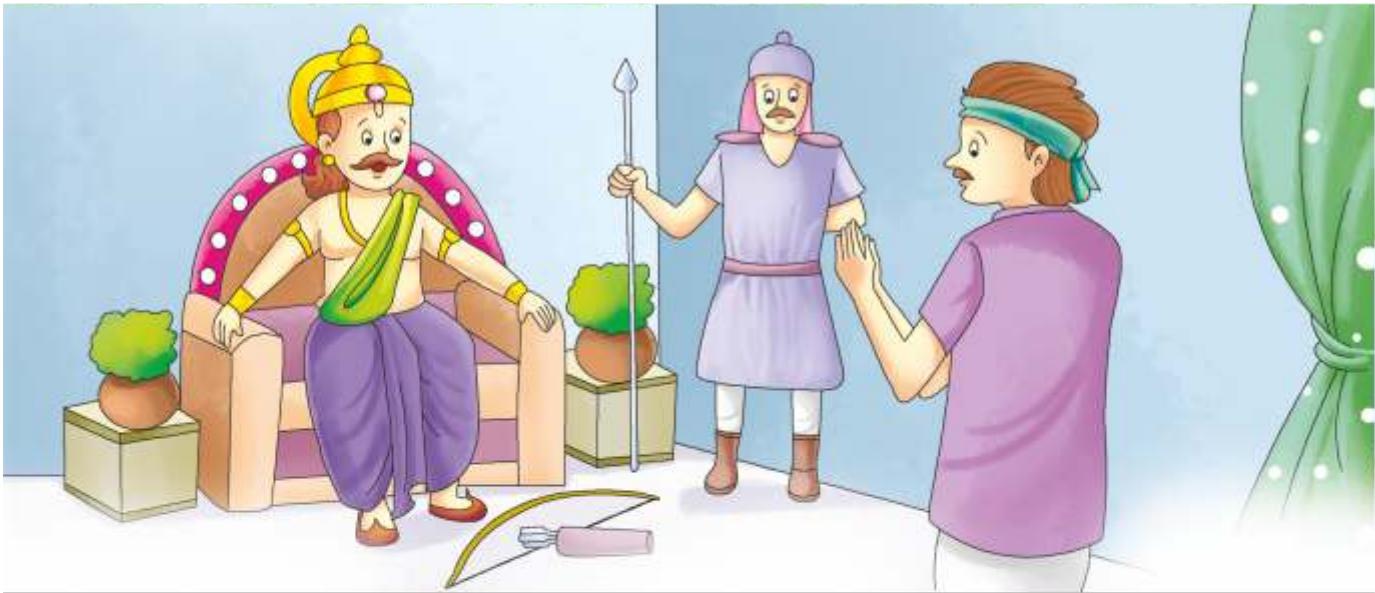
ਬ ਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ ਸ਼ਿਵਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਰਜਾ ਭਦਰਸੈਨ ਦਾ ਰਜਾ ਸੀ। ਰਜਾ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਸਾ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਸਾਮ ਵੇਲੇ ਰਜਾ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਭੇਜਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਜ਼ੇ ਦੀ ਰਾਣੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜਿੱਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਰਜ਼ੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਹੀ ਭੇਜਨ ਖਾ-ਖਾ ਕੇ ਤੇਗ ਆ ਚੁੱਕੀ ਹਾਂ, ਹਿਰਨ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਜ਼ੇ ਨੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਪਰ ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਖਾਵਾਂਗੀ ਜੇਕਰ ਮੈਨੂੰ ਹਿਰਨ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਰਜ਼ੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਰਾਣੀ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਉ ਇੱਕ ਹਿਰਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਕੇ ਲੈ ਕੇ ਆਓ। ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਆਪਣੇ ਰਜਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਿਆ।

ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਹਿਰਨ ਨੂੰ ਲੱਭ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜੰਗਲ ਕਾਫੀ ਸੰਘਲਾ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੇ ਕਾਫੀ ਲੱਭਣ ਤੋਂ

ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਿਰਨੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਕਿ ਘਾਹ ਖਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੇ ਕੋਲ ਤੀਰ ਕਮਾਨ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਸੀ। ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਵਾਰ ਚੰਗੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ ਜਖਮੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੌਬੇ ਪੈਰ ਹੋਈ-ਹੋਈ ਅੱਗੇ ਵੱਧਦਾ ਗਿਆ। ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਇੱਕ ਝੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਛੁੱਪ ਗਿਆ। ਉਹ ਹਿਰਨੀ ਹੋਈ-ਹੋਈ ਘਾਹ ਖਾਂਦੀ-ਖਾਂਦੀ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਾਫੀ ਨੇੜੇ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬੰਨਿਆਂ ਅਤੇ ਤੀਰ ਚਲਾਇਆ ਪਰ ਹਿਰਨੀ ਉਸਦੇ ਤੀਰ ਤੋਂ ਬਚ ਨਿਕਲੀ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਉਸ ਦਿਨ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਹਿਰਨੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਤੀਰ ਮੇਰੇ ਜੂਰੂਰ ਲੱਗੇਗਾ। ਉਹ ਤੁੱਕ ਗਈ ਅਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜੀ ! ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਮੇਰਾ ਬੱਚਾ ਘਰ ਭੁੱਖਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਆ ਕੇ ਵਾਪਿਸ ਆ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਹੋਰਾਨ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਹ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂ। ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ - ਹੋ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਤੁਹਾਡਾ ਪਹਿਲਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਭੇਜ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਭੱਜੀ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਕਿ ਗੱਲ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭੇਜ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੇ ਉਸ ਉਤੇ ਯਕੀਨ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਜਲਦੀ ਵਾਪਿਸ ਆ ਜਾਵੀ, ਮੇਰੇ ਰਜ਼ੇ ਨੂੰ ਤੇਰੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵੱਲ ਭੱਜ ਗਈ।

ਹਿਰਨੀ ਨੇ ਘਰ ਪੜ੍ਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਆਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਹਿਰਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ- ਮੈਂ ਹੁਣ ਕਦੇ ਵਾਪਿਸ ਨਹੀਂ ਆਵਾਂਗੀ, ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਪਿਆਰੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਬਸ ਐਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਹਿਰਨੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਈ। ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਹਿਰਨੀ ਦੀ

ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ ਪਰ ਉਸਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਹੋਰ ਹਿਰਨ ਉਸ ਵੱਲ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਉਦੇ ਹੀ ਉਸਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਸਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਸਿਕਾਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ! ਮੈਂ ਸਭ ਕੁਝ ਸੁਣ ਲਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਪੜ੍ਹੀ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਸਿਕਾਰ ਕਰ ਲਉ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਪਿਆਰੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਹਿਰਨੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਮਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਿਰਨੀ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦਿਓ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਸਿਕਾਰ ਕਰ ਲਓ। ਸਿਕਾਰੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਰਾਨ ਸੀ। ਹਿਰਨੀ ਫਿਰ ਬੌਲਣ ਲੱਗੀ -ਹੈ ਸਿਕਾਰੀ ! ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਲੀ ਹਾਂ ਇਸ ਲਈ ਮੇਰਾ ਹੀ ਸਿਕਾਰ ਕਰੋ। ਸਿਕਾਰੀ ਬੌਲਿਆਨ੍ਠੀਕ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਦੋਨੋਂ ਇਕ ਸਾਥ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਓ, ਮੈਂ ਅੱਪਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਤੀਰ ਚਲਾਵਾਂਗਾ ਜਿਸ ਤੇ ਵੀ ਲੱਗੇਗਾ ਉਸਨੂੰ ਮੈਂ ਲੈ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਸਿਕਾਰੀ ਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੀਰ ਕਮਾਨ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ।

ਪਰ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਭਸਰਤ ਹਿਰਨ ਸਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਰੋਕਣ ਲੱਗਾ, ਤੁੱਕ ਜਾਉ ਸਿਕਾਰੀ, ਤੁੱਕ ਜਾਓ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਮਾਤਰਮੰਪਿਤਾ ਹਨ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਜੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਮਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦੂਜਾ ਕਦੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਸਿਕਾਰ ਕਰ ਲਉ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰਾ ਮਾਸ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮੁਲਾਇਮ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਰਜੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਅਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਜਲਦੀ ਕਰੋ। ਜਦੋਂ ਸਿਕਾਰੀ ਨੇ ਨੌਨੇ ਹਿਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਹਿਰਦਾ ਪਸੀਜ ਗਿਆ। ਤਿੰਨੇ ਹਿਰਨ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਨ। ਸਿਕਾਰੀ ਤਿੰਨਾਂ ਹਿਰਨਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ।

ਉਹ ਸੌਚਣ ਲੱਗਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵੀ ਮਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਸਿਕਾਰੀ ਨੇ ਨੌਨੇ ਹਿਰਨ ਨੂੰ ਢੜ ਕੇ ਉਸ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ ਅਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ - ਤੁਸੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਸਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਸਿਕਾਰੀ ਨੇ ਸਿਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।

ਸਿਕਾਰੀ ਵਾਪਿਸ ਆਪਣੇ ਰਸ਼ਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਤੀਰ-ਕਮਾਨ ਰਜੇ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਰਜੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ - ਹਿਰਨ ਦਾ ਮਾਸ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹੋ ? ਸਿਕਾਰੀ ਬੋਲਿਆ - ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ ! ਰਜੇ ਨੇ ਸੈਨਿਕਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬੰਦੀ ਬਣਾ ਲਉ ਸਿਕਾਰੀ ਨੂੰ। ਸੈਨਿਕਾਂ ਨੇ ਸਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਰਜੇ ਨੇ ਫਿਰ ਸਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ - ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਕਿਉਂ ਆਏ ਹੋ? ਸਿਕਾਰੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਰਜੇ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਹਿਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਹਿਰਦਾ ਪਸੀਜ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਸਿਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਰਜੇ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਧਨ ਦੇ ਕੇ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ। ਜਿੰਦੀ ਰਾਣੀ ਨੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਫੇਰਿਆ ਅਤੇ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਹਿਰਨ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਆਪਣੇ ਇਲ ਦੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ।

ਦੇਖਿਆ ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਉ ! ਉਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਹਿਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਹਰ ਕੋਈ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਾਤਰਮੰਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਰੈਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ■

ਮੱਛਰ

ਮੱਛਰਾਂ ਦਾ ਕੀ ਕਰਾਂ ਗੁਣਗਾਨ,
ਜਹਿਰੀਲੇ ਕੀਤੇ ਬਹੁਤ ਸੈਤਾਨ।
ਉੱਡੇ ਭੀ-ਭੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ,
ਗੰਦੀ ਮੰਦੀ ਥਾਂ ਸਭ ਬਹਿੰਦੇ।
ਡੰਗ ਮਾਰ ਕੇ ਕੱਢਦੇ ਖੂਨ,
ਬੜੀ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਇਹ ਜੂਨ।
ਕੰਬਣੀ ਛਿੜ ਕੇ ਚੜ੍ਹੇ ਬੁਖਾਰ,
ਮਲੇਰੀਆ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਯਾਰ।

ਅਪਰ ਉਧਰ ਨਜ਼ਰ ਦੇਵਾਓ,
ਨੰਗੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਬਿੱਲੇ ਲਾਓ।
ਨੰਗਾ ਕਿਤੇ ਰਹੇ ਨਾ ਪਾਣੀ,
ਭਰੀ ਬਾਲਟੀ, ਅਧੇ ਰਾਣੀ।
ਫਰਸ, ਟੈਰ ਜਾਂ ਘੜੇ ਦੀ ਚਿੱਪਰ,
ਰਿਬ ਖਿੱਥਾ ਟੁਟਿਆ ਛਿੱਤਰ।
ਜਮਾਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਰਹੇ ਨਾ ਪਾਣੀ,
ਕਿਵੇਂ ਪਣ੍ਹ ਫਿਰ ਮੱਛਰ ਢਾਣੀ।
ਅਨੀ ਗੱਲ 'ਲਾਰਕ' ਦੀ ਮੰਨੋ,
ਖੁਸ਼ ਰਹੋ ਸਭ ਧੰਨਾ ਧੰਨੋ।

ਤਜੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਜੋ ਮੱਛਰ,
ਉਹ ਤਾਂ ਸੱਚੀ ਪੂਰਾ ਅੱਖਰ।
ਏਡੀਜ਼ ਐਸਿਪਟੀ ਹੈ ਉਸਦਾ ਨਾਮ,
ਕਰਦਾ ਡੇਂਗੁ ਹਾਏ ਮੇਰੇ ਰਾਮ।
ਸੈਲੋਂ ਘਟਾਊਂਦਾ ਬੁਖਾਰ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦਾ,
ਦਰਦਾਂ ਨਾਲ ਮਰੀਜ਼ ਕਰਾਹੁਂਦਾ।

• ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਖਾਵਤ

ਸੱਚੀ ਸੇਵਾ

ਗੁ ਲ ਪੁਗਣੀ ਹੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਭਗਵਾਨ ਸ੍ਰੀ ਕਿਸ਼ਣ ਦੇ ਇਕ ਮਿਤੱਰ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ - “ਤੁਸੀਂ ਯੁਧਿਸ਼ਠਿਰ ਨੂੰ ਧਰਮਰਾਜ ਕਿਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ?

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਕਿਸ਼ਣ ਬੋਲੇ - ਯੁਧਿਸ਼ਠਿਰ ਧਰਮਰਾਜ ਕਹਿਲਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮਰਾਜ ਕਹਿਣਾ ਠੀਕ ਹੈ।

ਯੁਧਿਸ਼ਠਿਰ ਧਰਮਰਾਜ ਕਹਿਲਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਕਿਉਂ ਹੈ? - ਮਿਤੱਰ ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਤਦ ਭਗਵਾਨ ਸ੍ਰੀ ਕਿਸ਼ਣ ਬੋਲੇ - ਇਸ ਦਾ ਜੁਆਬ ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹੁ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਦੇ ਸਕਾਂਗਾ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਪਾਂਡਵ ਅਤੇ ਕੌਰਵ ਸੈਨਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਯੁੱਧ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਤ ਨੂੰ ਯੁਧਿਸ਼ਠਿਰ ਭੇਸ ਬਦਲ ਕੇ ਕੁਰੁਕਸੇਤਰ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਜਖਮੀ ਸੈਨਿਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਮਰਹਮ ਪੱਟੀ ਅਤੇ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਕਿਸ਼ਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਿਤੱਰ ਭੇਸ ਬਦਲ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ ਚੱਲ ਪਏ ਇਹ ਜਾਨਣ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਯੁਧਿਸ਼ਠਿਰ ਯੁੱਧ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਜਖਮੀ

ਸੈਨਿਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਤਦ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਲਈ ਭੇਸ ਬਦਲਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਿਆ।

ਯੁਧਿਸ਼ਠਿਰ ਨੇ ਕਿਹਾ - ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਭੇਸ ਨਾ ਬਦਲ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਕੌਰਵ ਸੈਨਾ ਦੇ ਜਖਮੀ ਵਿਅਕਤੀ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦਰਦ ਨਾ ਦੱਸਦੇ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਭੇਸ ਬਦਲਨਾ ਪਿਆ। ਐਨਾ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਭੇਸ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਕਿਸ਼ਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੋਸਤ ਉਥੋਂ ਚੁੱਪਚਾਪ ਨਿਕਲ ਗਏ।

ਇਹ ਪੂਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਭਗਵਾਨ ਸ੍ਰੀ ਕਿਸ਼ਣ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਿਤੱਰ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ - ਇਸ ਲਈ ਸੱਚੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਯੁਧਿਸ਼ਠਿਰ ਧਰਮਰਾਜ ਕਹਿਲਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਭ ਦੇ ਲਈ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਇਸ ਲਈ ਅੱਜ ਵੀ ਯੁਧਿਸ਼ਠਿਰ ਨੂੰ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ■

ਛਪਾਈ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਯਾਤਰਾ

ਅੱਖਾਂ ਜ ਦੇ ਅਧੁਨਿਕ ਦੌਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਛਪਣ ਦੇ ਕਈ ਬੇਹਤਰੀਨ ਸਾਧਨ ਹਨ, ਲੇਕਿਨ ਇਕ ਜਮਾਨਾ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਵੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਛਪਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਈ ਸਾਲ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਛਪਾਈ ਦੀ ਸੁਰੂਆਤ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ? ਇਸਦਾ ਤਾਂ ਅੱਜ ਤਕ ਕੋਈ ਠੋਸ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਚੀਜ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ “ਵਾਂਗ ਚੀਕ” ਜਿਸਨੇ ਲੱਕੜੀ ਦੇ ਨੱਪੇ ਬਣਾ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਕਿਤਾਬ ‘ਹੀਰਾਕ ਸੂਤਰ’ ਸੰਨ 867 ਈ. ਵਿਚ ਛਾਪੀ। ਪਰ ਇਸਦੀ ਲਿਖਾਵਟ ਘਿਸ ਕੇ ਡੇਤੀ ਹੀ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਲੋਹੇ ਦੇ ਨੱਪੇ ਵੱਲ ਗਿਆ। ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਲੋਹੇ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨੱਪੇ ਵੀ ਬਣਾਏ ਸਨ।

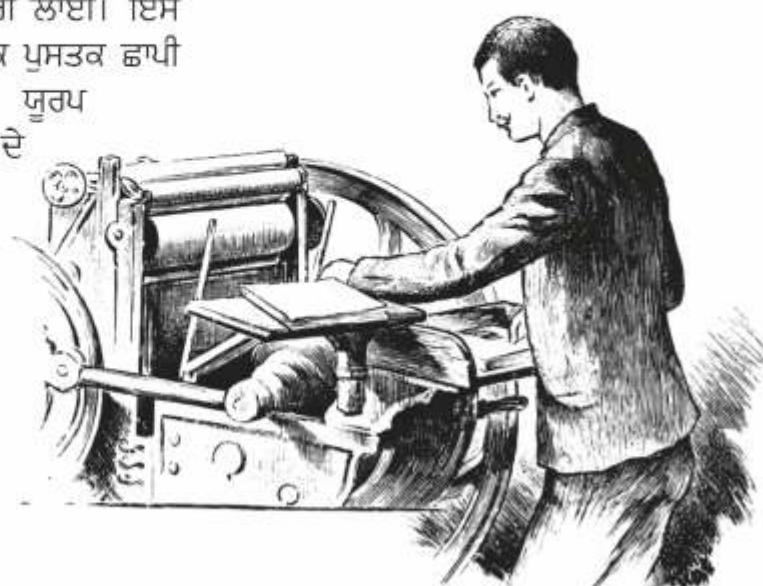
13ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਪੀ. ਨੌਨ ਨਾਮਕ ਇਕ ਚੀਨੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਧਾੜੂ ਦੇ ਟਾਈਪ ਅੱਖਰ ਬਣਾਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਰੀਆ ਦੇ ਰਾਜਾ ਨੇ ਧਾੜੂ ਟਾਈਪ ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਇਕ ਫੈਕਟਰੀ ਲਾਈ। ਇਸ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿਚ ਬਣੇ ਨੱਪੇ ਨਾਲ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਛਾਪੀ ਗਈ। ਹੋਲੀ-ਹੋਲੀ ਇਹ ਕਲਾ ਯੂਰਪ ਪਹੁੰਚੀ। ਜਿਥੇ ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਗੁਟੇਨਬਰਗ ਨਾਂ ਦੇ ਇਨਸਾਨ ਨੇ ਧਾੜੂ ਟਾਈਪ ਬਣਾ ਕੇ 1455 ਈ. ਵਿਚ ਬਾਈਬਲ ਛਾਪੀ।

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਲੇਟਿਨ ਭਾਸ਼ਾ ਹੀ ਚਲਦੀ ਸੀ। ਉਸੇ ਵਿਚ

ਕਿਤਾਬਾਂ ਛਾਪਦੀਆਂ। ਫਿਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਵਿਲਿਅਮ ਕੇਵਸਟਨ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਛਾਪੀ। 15ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਛਪਾਈ ਦੀਆਂ ਮਸੀਨਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆਈਆਂ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਕਿਤਾਬ ਮਲਿਆਲਮ, ਤਮਿਲ ਵਿਚ ਛਾਪੀ।

ਚਾਰਲਸ ਵਿਲਕਿਸ ਨੇ ਭਗਵਤਗੀਤਾ ਅਤੇ ਅਭਿਗਿਆਨਸ਼ਾਕੰਤਲਮ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਛਪਾਇਆ। ਫਿਰ ਕਾਲੀਦਾਸ ਦੀ ‘ਰਿਤੂ ਸੰਹਾਰ’ ਕਲਕੱਤਾ ਵਿਚ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਲਿੱਪੀ ਵਿਚ ਛਾਪੀ ਗਈ।

ਬੰਬਈ ਵਿਚ ਭੀਮਾਨ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਛਾਪਾਖਾਨਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਮਸੀਨਾਂ ਮੰਗਾਈਆਂ। ਪੱਛਮੀ ਭਾਗ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਛਾਪਾਖਾਨਾ 13 ਜੁਲਾਈ 1811 ਈ. ਵਿਚ ਲਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਰਾਠੀ ਪੰਚਾਂਗ ਛਾਪੀ। ਸੰਨ 1816 ਈ. ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਨ ਮਿਸ਼ਨ ਪ੍ਰੈਸ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 1864 ਈ. ਵਿਚ ਨਿਰਣੇ ਸਾਗਰ ਪ੍ਰੈਸ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਜਾਵਜ਼ੀ ਦਾਦਾ ਨੇ ਭਾਰਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫਾਊਂਡਰੀ ਪ੍ਰੈਸ ਲਗਾਇਆ ਸੀ। ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ਛਪਾਈ ਦੀਆਂ ਮਸੀਨਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਬਦਲਾਵ ਆਏ ਅਤੇ ਛਪਾਈ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਯਾਤਰਾ ਅੱਜ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਇਕ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ■

○ ਸੈਫੀ ਮਾਨ

ਸੱਚੀ ਦੋਸਤੀ

ਇੱਕ

ਕਵਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਸਨ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਮਿੱਘ, ਰਜਤ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਰਮਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਸਵਿੰਦਰ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਢੂਜੇ ਦੋ ਦੋਸਤ ਅਮੀਰੀ ਕਾਰਨ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਦੋਸਤ ਬਣੇ ਸਨ। ਉਸ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਸੀ। ਉਹ ਗਾਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਿਗਿਆਨ ਵੀ ਲਿਆ ਸੀ।

ਉਹ ਤਿੰਨੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਗਾਰੀਬੀ ਕਾਰਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਲਈ ਬੁਰੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਸਮਝਦਾ ਸੀ।

ਇੱਕ ਵਾਰ ਉਹ ਤਿੰਨੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪਲਾਨ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਸਕੂਲ ਸਾਇਕਲ ਲੈ ਕੇ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਉਸਦੇ ਸਾਇਕਲ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਸਾਇਕਲ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਉਸਦੇ ਸਾਇਕਲ ਦੇ ਬਗਾਬਰ ਸਾਇਕਲ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਕੌਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਲਾਨਕ ਪਿੱਛੋਂ ਇੱਕ ਟਰੱਕ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਦਾ ਉਸ ਟਰੱਕ ਨਾਲ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਦੇ ਦੋਸਤ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਘਬਰਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਦੋਨੋਂ ਵੀ ਪਿੱਛੇ-2 ਹਸਪਤਾਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਡਾਕਟਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਦੀ ਗਹਿਰੀ ਸੱਟ ਕਾਰਨ ਇਸਦਾ ਬਹੁਤ ਖੂਨ ਢੁਕ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਖੂਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਸਵਿੰਦਰ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਦੋਸਤ ਇਹ ਖੂਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਡਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, “ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ, ਖੂਨ ਮੇਰਾ ਲੈ ਲਵੇ ਜਿੰਨਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰ ਦੇਵੇ।” ਡਾਕਟਰ ਉਸਦਾ ਖੂਨ ਲੈਣ ਲਈ ਬਲੱਡ ਗਰੂਪ ਚੈਕ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਲੱਡ ਗਰੂਪ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਜਸਵਿੰਦਰ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਜਸਵਿੰਦਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਸਵਿੰਦਰ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਮਫ਼ੀਦ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਰਮੀਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਸਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, “ਦੋਸਤੀ ਵਿੱਚ ਧੰਨਵਾਦ ਨਹੀਂ” ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਸਵਿੰਦਰ ਜੱਫੀ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਚੰਗੇ ਮਿਤਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਿਆਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ■

ਜਨਮ-ਦਿਨ ਤੇ ਪਾਪਾ ਲਿਆਏ,

ਜਨਮ-ਦਿਨ ਤੇ ਪਾਪਾ ਲਿਆਏ,
ਚੜ ਇਸ ਤੇ ਕਰਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਬਾਏ-ਬਾਏ।

ਮੇਰੀ ਸਾਈਕਲ ਦਾ ਰੰਗ ਲਾਲ,
ਕਰਦੀ ਇਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੰਭਾਲ।

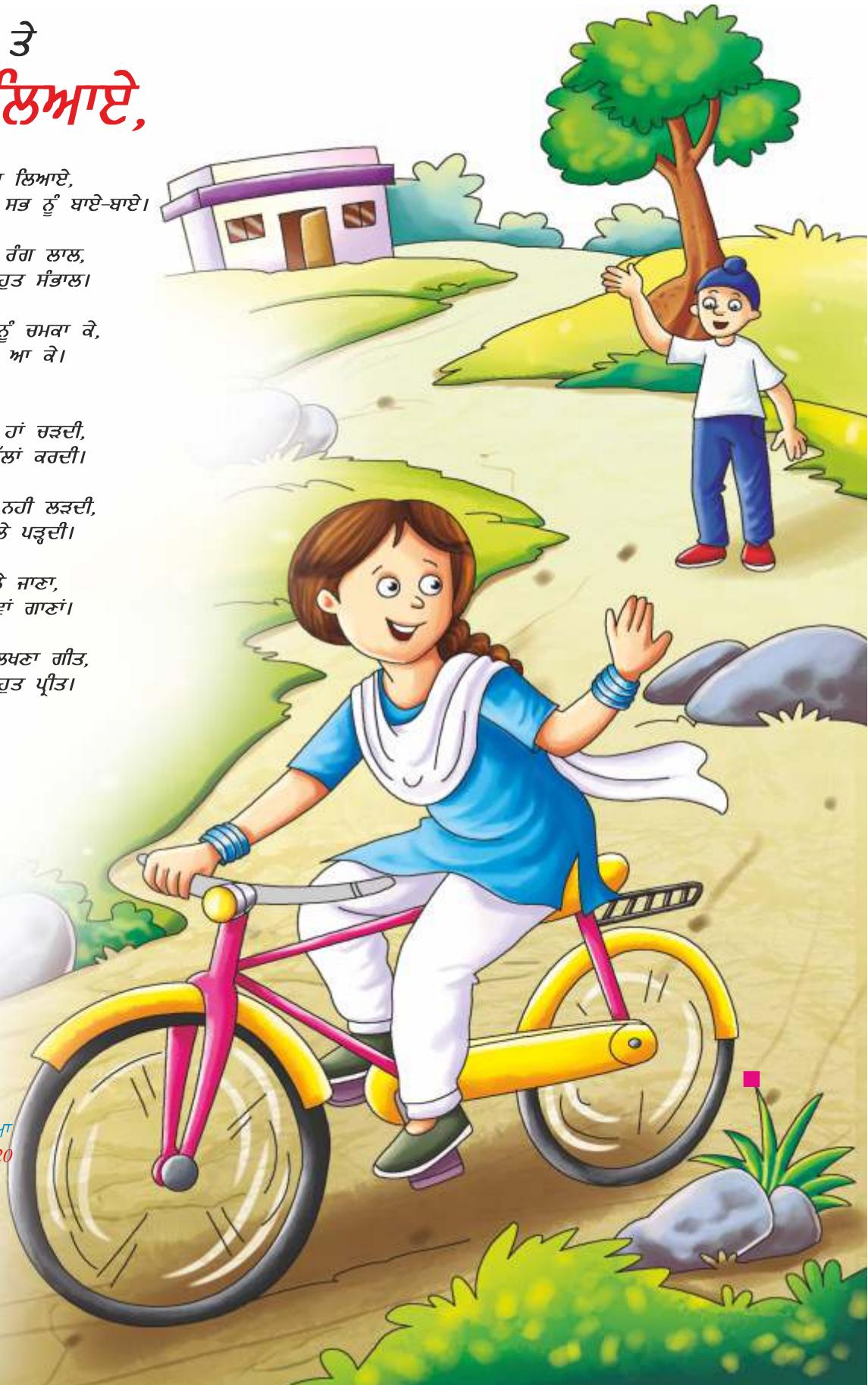
ਸਦਾ ਰੱਖਦੀ ਇਸ ਨੂੰ ਚਮਕਾ ਕੇ,
ਕਰਦੀ ਸਾਫ ਸਕੂਲੋਂ ਆ ਕੇ।

ਜਦ ਮੈਂ ਇਸ ਉੱਤੇ ਹਾਂ ਚੜਦੀ,
ਹਵਾ ਨਾਲ ਫਿਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ।

ਮੈਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੜਦੀ,
ਸੌਕ ਦੇ ਨਾਲ ਸਕੂਲੇ ਪੜ੍ਹਦੀ।

ਸੰਖਾ ਹੋਇਆ ਸਕੂਲੇ ਜਾਣਾ,
ਆਉਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਗਾਂਵਾਂ ਗਾਣਾ।

“ਛਿੱਲੋਂ” ਅੰਕਲ ਲਿਖਣਾ ਗੀਤ,
ਮੇਰੀ ਇਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੀਤ।

ਰੰਗ ਕਰੋ

ਨਾਮ ਉਮਰ

ਪੂਰਾ ਪਤਾ

ਦਸੰਬਰ ਅੰਕ ਦੀ ਰੰਗ ਭਰੋ ਪ੍ਰਤਿਯੋਗਤਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ

ਪਹਿਲਾ ਨੰ :

ਨਿਤਿਨ ਕੌਰ (ਉਮਰ 14 ਸਾਲ)
ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ - ਤਲਵੰਡੀ ਭਾਈ
ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ (ਪੰਜਾਬ)

ਦੂਜਾ ਨੰ :

ਪ੍ਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ (ਉਮਰ 12 ਸਾਲ)
ਨਵੀਂ ਅਬਾਦੀ ਮੁਸਾਪੁਰ ਰੋਡ, ਗਲੀ ਨੰ.2,
ਨਵਾ ਸ਼ਹਿਰ, (ਪੰਜਾਬ)

ਤੀਜਾ ਨੰ :

ਗੁਰਲੀਨ ਕੌਰ (ਉਮਰ 10 ਸਾਲ)
ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ - ਡੱਫਰ
ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ - ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ (ਪੰਜਾਬ)

ਪਸੰਦ ਕੀਤੇ ਗਏ -

ਜਸਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ (ਬੋਹਾ),
ਸਰਬਜੀਤ ਕੌਰ (ਜਗਰਾਉ),
ਵੰਸ਼ਿਕਾ ਬੇਬੋ (ਬੁਛਲਾਡਾ)
ਪਰਵੀਨ ਕੌਰ (ਨਾਨਕ ਨਗਰੀ),
ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਕੌਰ (ਭੈਰੋ ਮਾਜ਼ਰਾ),
ਸਮੀਪਤਾ ਖੁਰਾਨਾ (ਜਲੰਧਰ),
ਵਿਦਿਤ ਬਜਾਜ (ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਪੁਰ),
ਸੁਭਪ੍ਰੀਤ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ),
ਸਹਿਜ ਬਾਂਸਲ (ਪਾਤੜਾਂ),
ਸੁਖਮੀਤ (ਸਰਦੂਲਗੜ),
ਗੁਰਮੁਖ ਠੂਰ (ਗੁਮਟਾਲਾ),
ਸਿਦਕ ਭਾਟੀਆ (ਦੌਰਾਹ),
ਗੁਰਲਾਲ ਸਿੰਘ (ਹੀਰੇ ਖੁਰਦ),
ਅਰਸਦੀਪ ਸਿੰਘ (ਤੁਧੇਵਾਲ),
ਰਾਧਾ (ਜਗਰਾਉ),
ਹਰਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ (ਕਰਾਲੀ),
ਸੁਖਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ (ਮਾਨਸਾ),
ਹਰਸੂਲ (ਕਲਿਆਣਪੁਰ),
ਗੁਰਵਿੰਦਰ (ਜੀਰਾ),
ਪ੍ਰੇਰਨਾ (ਬੇਚੀ ਨਗਰ),
ਏਕਤਾ (ਹੀਰੀਕੇ ਪਤਨ),

**ਫਰਵਰੀ ਅੰਕ ਦੀ
ਰੰਗ ਭਰੋ ਪ੍ਰਤਿਯੋਗਤਾ**

ਪਿਛਲੇ ਸਾਲੇ ਤੇ ਇਕ ਚਿੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਚਿੱਤਰ 'ਚ ਸੋਹਣੇ-ਸੋਹਣੇ ਰੰਗ ਭਰ ਕੇ **25 ਫਰਵਰੀ 2020** ਤਕ ਸੰਪਾਦਕ, 'ਹੰਸਤੀ ਦੁਨੀਆ', ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਸੰਤ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਕਾਲੋਨੀ, ਦਿੱਲੀ-9 ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਚ ਭੇਜ ਦਿਉ।

ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ 'ਹੰਸਤੀ ਦੁਨੀਆ' ਦੇ **ਅਪ੍ਰੈਲ 2020** ਅੰਕ 'ਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਚਿੱਤਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਸਾਫ਼-ਸਾਫ਼ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖੋ।

15 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤਕ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸਰੋਜਨੀ ਨਾਇੜ੍ਹ ਦੀ ਜੀਵਨੀ

□ ਵਿਕਾਸ ਅਰੋੜਾ

ਸਰੋਜਨੀ ਨਾਇੜ੍ਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੈਨਾਨੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਨਮ 13 ਫਰਵਰੀ 1879 ਨੂੰ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਡਾ. ਅਘੋਰਨਾਥ ਚਟੋਉਪਾਧਿਆਏ ਸਿਖਿਆ ਦੀ ਬੜੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵਿਚ ਨਿਜ਼ਾਮ ਕਾਲਿਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਵਾਰਦਾ ਸੁੰਦਰੀ ਦੇਵੀ ਇਕ ਬੰਗਾਲੀ ਕਵਿਤਰੀ ਸੀ।

ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸਰੋਜਨੀ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹੋਸ਼ਿਆਰ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਸੀ। ਸਰੋਜਨੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਉਰਦੂ, ਤੇਲਗੂ, ਬੰਗਾਲੀ ਆਦਿ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਮਾਹਿਰ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀਆਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲਿਖੀ ਇਕ ਕਵਿਤਾ ਨਾਲ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੇ ਨਿਜ਼ਾਮ ਇੰਨੋ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਕਿ ਸਰੋਜਨੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਪੜਨ ਲਈ ਸਕਾਲਰਸਿਪ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

16 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਕਿੰਗਜ਼ ਕਾਲਿਜ ਵਿਚ ਦਾਖਿਲਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਾਹਿਸ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਡਾ. ਗੋਵਿੰਦਰਾਜੁਲੂ ਨਾਇੜ੍ਹ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਿਆ।

1905 ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ "ਗੋਲਡਨ ਬਰੈਸਰੋਲਡ" ਨਾਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਛਪੀ। ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਹੋਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਛਪੀਆਂ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਂ "ਦਾ ਬਰਡ ਆਫ ਟਾਇਮ" ਅਤੇ "ਦਾ ਬਰੋਕਨ ਵਿੰਗਜ਼" ਸੀ। ਸਰੋਜਨੀ ਨਾਇੜ੍ਹ ਨੂੰ 'ਭਾਰਤੀ'

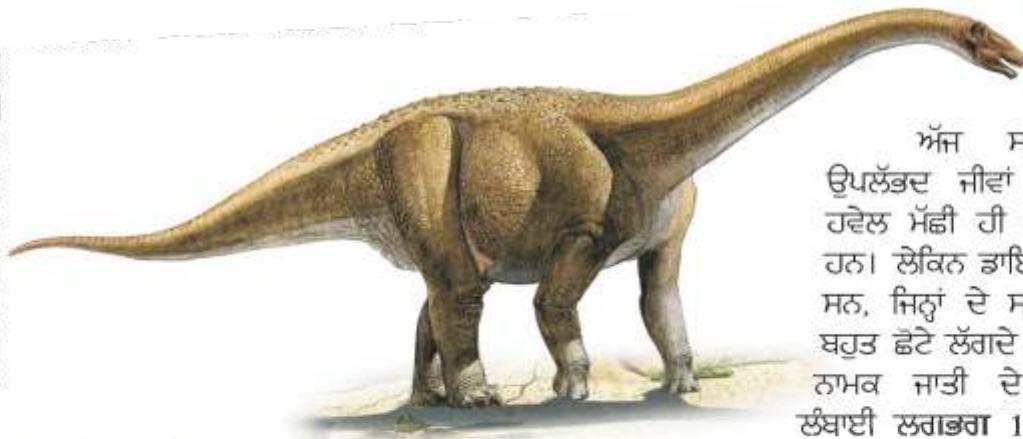

'ਕੋਕਿਲਾ' ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੂਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਘੁੰਮ ਕੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਮਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਹਿਲਾ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ।

1925 ਵਿਚ ਸਰੋਜਨੀ ਨਾਇੜ੍ਹ "ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ" ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣੀ। ਭਾਰਤ ਵਿਰੋਧੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦੌਰਾਨ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗਿੜਹਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ 21 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਜੋਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ।

ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉੱਤੱਰ-ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ।

ਸਰੋਜਨੀ ਨਾਇੜ੍ਹ ਪਹਿਲੀ ਮਹਿਲਾ ਸੀ ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਗਵਰਨਰ ਬਣੀ। 2 ਮਾਰਚ 1949 ਨੂੰ ਲਖਨਊ ਵਿਚ ਸਰੋਜਨੀ ਨਾਇੜ੍ਹ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ।

□ ਕੈਲਾਸ ਜੈਨ

ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਸਨ ਡਾਇਨਾਸੋਰ ?

ਤਾ

ਇਨਸੋਰ ਨਾਮਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪ੍ਰਾਣੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਕਰੀਬ ਚੌਦੂਂ ਕਰੋੜ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬੇਤਾਜ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣ ਕੇ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਅੱਜ ਤੋਂ ਕੋਈ ਛੇ ਕਰੋੜ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਅਚਾਨਕ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ।

ਹੋਰਾਨਗੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮੀ ਨੇ ਡਾਇਨਾਸੋਰ ਨੂੰ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਗਾਇਬ ਹੁੰਦੇ ਵੇਖਿਆ। ਆਦਮੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਇਆ। ਡਾਇਨਾਸੋਰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਇਕ ਮਾਤਰ ਸਰੋਤ ਹੈ- ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪਿੱਜਰ ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪਥਰਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਅੰਡਿਆਂ ਦੇ ਪਿੱਜਰ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਚਿੰਨ੍ਹ।

'ਡਾਇਨਾਸੋਰ' ਮੂਲਰੂਪ : ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਵਿਸ਼ਾਲ ਛਿਪਕਲੀ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਸੰਨ 1842 ਵਿੱਚ ਸਰ ਰਿਚਰਡ ਓਵਨ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਡਾਇਨਾਸੋਰ 'ਸਰੀਸਰਪ-ਵਰਗ' ਦੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸਨ। ਇਸ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਰੋਗਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਜਿਵੇਂ ਛਿਪਕਲੀ, ਸੱਪ, ਮਗਰਮੱਛ ਆਦਿ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਡਾਇਨਾਸੋਰ ਇਸ ਵਰਗ ਦੀ ਪੂਰਣ ਤੌਰ ਤੇ ਖਤਮ ਹੋਈ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਸ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਭੂ - ਗਰਭ - ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਖੁਦਾਈ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਉਪਲੱਬਦ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਹਵੇਲ ਮੱਛੀ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਡਾਇਨਾਸੋਰ ਅਜਿਹੇ ਜੀਵ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਾਥੀ, ਉਠ ਬਹੁਤ ਛੇਟੇ ਲੱਗਦੇ ਸੀ। 'ਬ੍ਰਾਨਿਨੋਸੋਰਸ' ਨਾਮਕ ਜਾਤੀ ਦੇ ਡਾਇਨਾਸੋਰਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਲਗਭਗ 120 ਫੁੱਟ ਤੱਕ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ 'ਡਿਪਲੋਡੋਕਸ' ਨਾਮਕ ਡਾਇਨਾਸੋਰ 100 ਫੁੱਟ ਲੰਬਾ ਅਤੇ 10 ਟਨ ਵਜਨੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਨਾਸਾ ਇਸਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਉਪੱਤੀ ਭਾਗ ਤੇ ਸਥਿਤ ਸਨ। 'ਬ੍ਰੈਪਟੋਸੋਰਸ' ਦੀ ਲੰਬਾਈ 70 ਫੁੱਟ ਅਤੇ ਵਜਨ 7 ਟਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। 'ਟਾਈਨੋਸੋਰਸ' ਦੀ ਲੰਬਾਈ 500 ਫੁੱਟ ਤੱਕ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਡਾਇਨਾਸੋਰ ਆਮਤੌਰ ਤੇ 25 ਤੋਂ 30 ਫੁੱਟ ਉਚੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਔਸਤ ਵਜਨ 50 ਤੋਂ 60 ਟਨ ਤੱਕ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

'ਬ੍ਰਾਨਿਨੋਸੋਰਸ' ਨਾਮਕ ਇਕ ਹੋਰ ਡਾਇਨਾਸੋਰ ਅਤਿਅੰਤ ਖਤਰਨਾਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜੋ 80 ਫੁੱਟ ਲੰਬਾ ਅਤੇ 45 ਫੁੱਟ ਚੌੜਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਵਜਨ 100 ਟਨ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਡਾਇਨਾਸੋਰਾਂ ਦੇ ਉਲੱਟ ਇਸਦੀ ਅਗਲੀ ਟੰਗ ਪਿਛਲੀ ਟੰਗ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੰਬੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਕਾਫੀ ਲੰਬੀ ਗਰਦਨ ਵਾਲਾ ਇਹ ਜੀਵ ਰਾਹਿਰੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਸੀ।

'ਬ੍ਰੈਪਟੋਸੋਰਸ' ਅਤੇ 'ਡਿਪਲੋਡੋਕਸ' ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਦੇ ਡਾਇਨਾਸੋਰਾਂ ਦੀ ਗਰਦਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕਈ ਫੁੱਟ ਲੰਬੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਅਨੁਪਤ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟੰਗ ਕਾਫੀ ਛੇਟੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਡਾਇਨੋਸੋਰਸ ਅਤੇ ਇਗ੍ਰਾਮਾਨੇਡਨ ਦੀ ਸ਼ਰੀਰਿਕ ਬਨਾਵਟ ਦੀ ਜੀਉਂਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਆਧੁਨਿਕ ਯੁਗ ਦਾ ਕੰਗਾਰੂ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਪਿਛਲੀ ਟੰਗ ਅੱਗੀ ਦੀ ਟੰਗ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਸਦੀ ਗਰਦਨ ਦੇ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ ਛੇ ਸਿੰਗ ਅਤੇ ਇਕ ਸਿੰਗ ਨੱਕ ਦੇ ਉਪਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਅਹੁਗੀਕਾ ਅੰਦਰ ਖੁਦਾਈ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇ 'ਬ੍ਰਾਨਿਨੋਸੋਰਸ' ਡਾਇਨਾਸੋਰ ਦੇ ਕੰਕਾਲ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 23 ਮੀਟਰ ਅਤੇ ਮੈਥੇ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 6 ਮੀਟਰ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਸਿਰ ਕਰੀਬ 12 ਮੀਟਰ ਦੀ ਉਚਾਈ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਵਜਨ ਕਰੀਬ 75 ਟਨ ਦੇ ਆਲੋ-ਦੁਆਲੇ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਾਇਨੋਸੈਰ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ ਆਖਰੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ 'ਟਾਈਰੋਸੈਰਸ' ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੋ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ ਜਾਨਵਰ ਸੀ।

ਡਾਇਨੋਸੈਰ ਅਪਣੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਦੇ ਲਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਕੁਝ ਡਾਇਨੋਸੈਰ ਬਿਲਕੁਲ ਛੋਟੇ ਵੀ ਸਨ। ਕੁਝ ਡਾਇਨੋਸੈਰ ਤਾਂ ਇਸ ਕਦਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਨ ਕਿ ਜੀਵ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਕਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸੀ।

'ਪੈਕੋਪੈਸੈਨਗੇਂਸ' ਨਾਮਕ ਡਾਇਨੋਸੈਰ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਕੇਵਲ 3-4 ਫੁੱਟ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਜੁਗਾਮਿਕ' ਅਤੇ 'ਕਿਟੋਗਿਆਜ਼ਸ' ਨਾਮਕ ਡਾਇਨੋਸੈਰ 5 ਤੋਂ 7 ਫੁੱਟ ਤੱਕ ਲੰਬੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ।

ਚਾਰ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਡਾਇਨੋਸੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਡਿਪਲੋਡੋਕਸ, ਬੋਟੋਸਾਰਸ ਆਦਿ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਨ। ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਡਾਇਨੋਸੈਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਲੋਸਾਰਸ, ਟਾਇਨੋਸਾਰਸ ਆਦਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਤੀ ਦੇ ਡਾਇਨੋਸੈਰ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਡਾਇਨੋਸੈਰ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਪ੍ਰਸ਼ਾਤੀਆਂ ਸ਼ਾਕਘਾਰੀ ਸਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਾਸਾਹਾਰੀ। ਬੋਕਿਯੋਸੈਰਸ ਵਰਗ ਦੇ ਡਾਇਨੋਸੈਰਾਂ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਡਾਇਨੋਸੈਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਡਾਇਨੋਸੈਰ ਸ਼ਾਕਘਾਰੀ ਸਨ। ਅਪਣੀ ਲੰਬਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਉਚੇ-ਉਚੇ ਤੁੱਖਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਟਾਹਿਣੀਆਂ ਆਦਿ ਖਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਕਾਂਪਸੈਗ੍ਰਾਂਸ ਏਨੋਡੀਮਸ ਆਦਿ ਡਾਇਨੋਸੈਰ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਸਨ। ਇਹ ਹੋਰ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਸਿਕਾਰ ਕਰਕੇ ਅਪਣਾ ਪੇਟ ਭਰਦੇ ਸੀ।

ਸਰੀਰਕ ਬਨਾਵਟ ਦੀ ਦਿੱਸਟੀ ਨਾਲ ਅਲਗ-ਅਲਗ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਾਇਨੋਸੈਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਥੈਕਾ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਹੈਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਸਮਾਨ ਗੁਪ ਨਾਲ ਵੀ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਡਾਇਨੋਸੈਰਾਂ ਦਾ ਸਿਰ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਡਾਇਨੋਸੈਰਾਂ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਆਕਾਰ ਮੁਰਗੀ ਦੇ ਅਂਡੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਾਇਨੋਸੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਦੋ-ਦੋ ਦਿਮਾਗ ਵੀ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਇਪਸਰਾਟਪ ਨਾਮਕ ਡਾਇਨੋਸੈਰ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਰ ਇਕ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਤੱਕ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਡਾਇਨੋਸੈਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੋਲ ਜਮੀਨ ਤੇ ਜਾਂ ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਕੁਝ ਡਾਇਨੋਸੈਰ ਅਪਣੇ ਭਾਰੀ ਭਰਕਮ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਧਰਤੀ ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਮਹਿਸੂਸ

ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਮਗਰਮੱਛ, ਡਿਪਕਲੀ ਅਤੇ ਘੜਿਆਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਾਇਨੋਸੈਰ ਵੀ ਆਂਡੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਂਡੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਆਂਡੇ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਅੱਧਾ ਫੁੱਟ ਫੂੰਘਾ ਅਤੇ ਫੇਚ ਫੁੱਟ ਚੌਥਾ ਖੱਡਾ ਪੁਟਦੇ ਸੀ। ਆਂਡੇ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਡਾਇਨੋਸੈਰ ਉਥੋਂ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਆਂਡਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਸੀ।

ਡਾਇਨੋਸੈਰ ਦੇ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਈ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੱਲਿਤ ਹਨ। ਨੋਬਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਵਿਜੇਤਾ ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਡਾਕਟਰ ਲੁਈਸ ਅਲਵਾਲੇਜ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਗੁਹਿ ਦੇ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਜਾਣ ਤੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨਾਲ ਇਹ ਜਾਤੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਕੁਝ ਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਣੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਆਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਜੀਵ ਪ੍ਰਸ਼ਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ ਸਥਾਪਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ। ਆਮਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਧਾਰਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਪੰਜਾਂਡੇ ਕਰੋੜ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਹਿਮਯੁਗ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੋਇਆ। ਸੰਪੂਰਣ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪਾਣੀ ਜੀਮ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਰਫੀਲੀ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਚੱਲਣ ਲੱਗੀ। ਡਾਇਨੋਸੈਰ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਨਸਪਤੀ ਆਦਿ ਖਾਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ।

ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਭੁੱਖ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਰਨ ਲੱਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੇਜਨ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਅਸੰਤੁਲਿਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਡਾਇਨੋਸੈਰ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ। ■

ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲੋ

- * ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣ ਨਾਲ ਹੀ ਤੰਗਦਿਲੀਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਨਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਪਲ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
 - * ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਮਾਨਵ ਜੀਵਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਕ ਅਨਮੇਲ ਉਪਹਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਕੀ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਸੁਕਰਾਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੋਨੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਨਸਾਨੀ ਜਨਮ ਨੂੰ ਸਰਵਸੇਸ਼ਨ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਪਲਾਂ ਨੂੰ ਅਨਮੇਲ ਬਣਾਏ।
 - * ਜਾਤਿ, ਧਰਮ, ਭਾਸ਼ਾ, 'ਸ਼ਕਲ-ਓ-ਸੂਰਤ' ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨਤਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਾਰੇ ਇਕ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਹਨ।
 - * ਪਿਆਰ, ਨਿਮਰਤਾ, ਸਹਿਣਸ਼ਿਲਤਾ ਵਰਗੇ ਗੁਣ ਮਾਨਵੀ ਗੁਣ ਹਨ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮਾਨਵ ਕਹਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਹਰ ਯੁਗ ਅਤੇ ਹਰ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਮਾਨਵ-ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਇਹੀ ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨਸ ਬਣ ਜਾ।
- (ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਾਤਾ ਸੁਦਿਕਸਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜਾ)
- * ਗਰਮ ਲੇਹੇ ਤੇ ਠੰਡਾ ਲੇਹਾ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕ੍ਰੈਪ ਨੂੰ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਹੀ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ
- * ਉਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਜਿਹਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਦੂਸਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿੱਚ ਬੁਰਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋ, ਖੁਦ ਤਿਆਗ ਦਿਓ ਪ੍ਰੰਤੂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਾ ਲਗਾਓ।
- ਰਾਮ ਤੀਰਥ
- * ਸਿਖਿਆ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਮਿੱਤਰ ਹੈ। ਇਕ ਸਿਖਿਅਕ ਵਿਅਕਤੀ ਹਰ ਥਾਂ ਸਨਮਾਨ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ਚਾਣਕਯ
- * ਸੰਤੇਖ ਦਾ ਰੁੱਖ ਕੌੜਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਤੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ ਫਲ ਮਿੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ਸਵਾਮੀ ਸਿਵਾਨੰਦ
- * ਇੱਕਲੇ ਛੁੱਲ ਨੂੰ ਕਈ ਕੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
- ਗੰਵਿੰਦਰਨਾਥ ਠਾਕੁਰ
- * ਮਾਨਵ ਜੀਵਨ ਬਚਾਉਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਧਰਮ ਹੈ।
- ਵਡਸਵਰਥ
- * ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੋ ਚੰਗਾ ਨਾ ਲੱਗੇ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਆਚਰਣ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।
- ਮਹਾਭਾਰਤ

□ ਸੰਗਹਿ ਕਰਤਾ : ਡਿੰਪਲਜੀਤ ਰੰਗਾਵਾ

ਸੇਵਾ ਭਾਵ

ਨ ਗਰ ਵਿਚ ਹੈਜੇ ਦਾ ਪ੍ਰਕੋਪ ਦਿਨੋਂ-ਦਿਨ ਵੱਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਕੁਝ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਇਕ ਟੋਲੀ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਬਸਤੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਬੀਮਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਇਹਨਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂਕਿ ਲੋਕ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕੋਪ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕਣ। ਪਰ ਬਸਤੀ ਦੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕੰਮ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ। ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀਨ ਅਤੇ ਦੀਨ ਸਮਝ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਉਪਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਟੋਲੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਸੇਵਾ ਦਾ ਕੰਮ ਚਾਲ੍ਹ ਰਖਿਆ।

ਇਸ ਬਸਤੀ ਵਿਚ ਇਕ ਅਪਰਾਧੀ ਹੈਦਰ ਖਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਕਈ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜੇਲ ਵੀ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਫਤ ਆਪਣੇ ਪਰਾਏ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਹੈਦਰ ਖਾਨ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਹੈਜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਕੋਪ ਤੋਂ ਨਾ ਬਚ ਸਕਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਬੜੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੋਈ ਡਾਕਟਰ ਜਾਂ ਵੈਦ ਉਸਦੇ ਘਰ ਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਲਾਜ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਮਿਲ ਜਾਏ ਪਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨਾਕਾਮ ਰਹੀਆਂ। ਉਹ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਕੋਸਣ ਲੱਗਾ।

ਨਿਰਾਸਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਸੇਵਾ ਮੰਡਲੀ ਦੇ ਕਈ ਨੌਜਵਾਨ ਉਸਦੇ ਟੁੱਟੇ ਜਿਹੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆਏ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਬੀਮਾਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੱਗ ਗਏ। ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ

ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵੈਰ ਭਾਵ ਦੇ ਰੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤਾ। ਘਰ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਕੰਮ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਘਰ-ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਲੋਕ ਠੀਕ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਵਨਾ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਦਰ ਖਾਨ ਉਹਨਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਣ ਲੱਗਾ - ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਗਰੰਦਿਆਂ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਗਲਤ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਏ ਹਨ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵੈਰ-ਭਾਵ ਦੇ ਸੇਵਾ ਭਾਵ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਰਹੋ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਮਿਲਿਆ।

ਦਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਐਵੇਂ ਹੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਘਰ ਗੰਦਾ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਬੀਮਾਰੀ ਫੈਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਝਾੜ-ਪੂੜ੍ਹ ਕੇ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈ ਦੇ ਕੇ ਚੰਗਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਹੈਦਰ ਖਾਨ ਬੋਲਿਆ - ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਘਰ ਗੰਦਾ ਸੀ, ਮੇਰਾ ਮਨ ਵੀ ਗੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਸੇਵਾ ਭਾਵ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਉਸ ਸੇਵਾਦਲ ਦਾ ਮੁਖੀ ਕੌਣ ਸੀ? ਉਹ ਸੀ 'ਨੇਤਾ ਜੀ ਸੁਭਾਸ ਚੰਦਰ ਬੌਸ'।

□ ਕਮਲ ਅਰੋੜਾ

ਵਚਨ ਨਿਭਾਇਆ

ਊ ਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਦ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨੇ ਚਿਤੌੜ ਤੋਂ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਗਵਲੀ ਪਰਬਤ ਦੀਆਂ ਘਾਟੀਆਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇ ਕਾਫੀ ਸੈਨਿਕ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਜੋ ਬਚੇ ਹੋਏ ਸਨ ਉਹ ਜੰਗਲ ਦੀਆਂ ਗੁਫਾਵਾਂ ਵਿਚ ਲੁਕ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦਿਨ ਕੱਢ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਸੈਨਿਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਰਘੁਪਤੀ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸੀ। ਉਹ ਵੀਰ ਅਤੇ ਬਹਾਦੁਰ ਤਾਂ ਸੀ ਹੀ ਪਰੰਪੂਰ ਵਚਨ ਦਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪੱਕਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਇਕ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਦਲ ਬਣਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਜੋ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣ

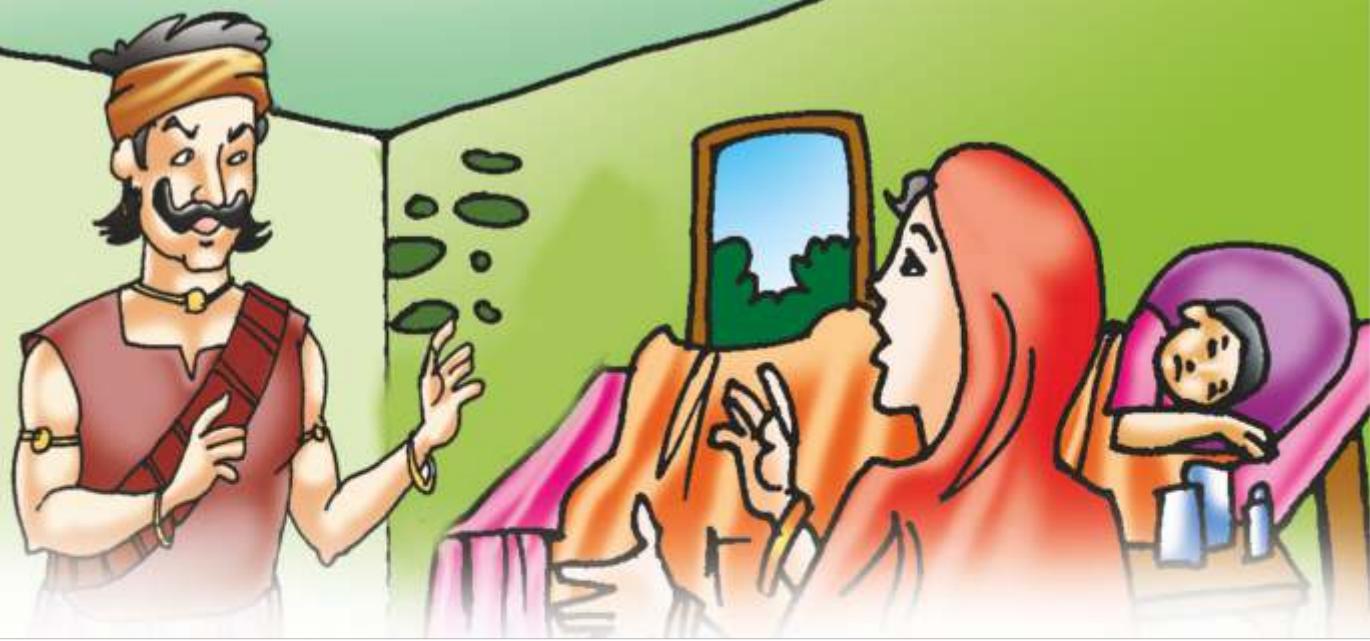
ਤੇ ਮੁਗਲ ਸੈਨਿਕਾਂ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਭੱਜ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਮੁਗਲ ਸੈਨਿਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਰੋਸ਼ਾਨ ਸਨ। ਮੁਗਲ ਸੈਨਾਪਤੀ ਨੇ ਰਘੁਪਤੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਫੜਨ ਤੇ ਇਕ ਵੱਡਾ ਇਨਾਮ ਦੇਣ ਦੀ ਪੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ।

ਅਚਾਨਕ ਇਕ ਦਿਨ ਰਘੁਪਤੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਕਲੋਤੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਸਖਤ ਬੀਮਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲੀ। ਉਹ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਬੇਚੇਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਹਾਦੁਰ ਤਾਂ ਸੀ ਹੀ, ਉਹ ਰਾਤ ਨੂੰ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਜਦ ਉਹ ਚਿਤੌੜ ਨਗਰ ਦੇ ਦੂਆਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਨੇ ਰੋਹਬ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ - ਕੌਣ ਹੈ?

ਰਘੁਪਤੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਆਉਣ ਦੀ ਵਜ਼ਾ ਦੱਸੀ। ਘਰ ਬੈਠੇ ਹੀ ਜਿਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਚੱਲ ਕੇ ਆ ਜਾਣ ਤੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਚਮਕ ਗਿਆ। ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ। ਪਰੰਪੂਰ ਰਘੁਪਤੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ - ਭਰਾ !

ਇਕ ਵਾਰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੀਮਾਰ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲੈਣ ਦਿਓ। ਮੈਂ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਸ ਦੀ ਦਵਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਾਹੋ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਲੂਕ ਕਰ ਲੈਣਾ।

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਨਾ ਮੰਨੀ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਮੰਨ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਦੱਸਣ ਵਿਚ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਵੀ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇਗਾ।

ਰਘੁਪਤੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਦਵਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਰਸਤਾ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਚੱਲ ਪਿਆ।

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਉਹ ਨਿਸਚਿਤ ਸਮੇਂ ਤੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਦੇ ਕੌਲ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਰਘੁਪਤੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ - ਕਿਉਂ ਭਰਾ ਜੀ ! ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੌਤ ਤੋਂ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਜੋ ਭੱਜਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਲਈ ਇਥੇ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ।

ਇਸ ਤੇ ਰਘੁਪਤੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੜੀ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਕਿਹਾ - ਮੈਂ ਮਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹਾਂ।

ਰਘੁਪਤੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਬਹਾਦੂਰੀ

ਵੇਖ ਕੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ - ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਜੋ ਵਚਨ ਦੇ ਪੱਕੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪਾਠ ਪੜਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜੀਵਨਭਰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਾਂਗਾ। ਕਾਸ਼ ! ਮੈਂ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀਰ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਇਨਸਾਨ ਬਣ ਸਕਦਾ।

- ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਰਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੌੜਨ ਦਾ ਨਾਮ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣਾ ਹੀ ਸੱਚੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਹੈ।

- ਅਗਰ ਆਪ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦਾ ਉਪਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਨਾ ਕਰੋ।

- ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ, ਮਾਨਵਤਾ ਹੀ ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਹੈ।

- ਸੱਚਾ ਮਿੱਤਰ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਦੁਗਣਾ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਅੱਧਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

- ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਅਜਿਹਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਝੁਕ ਕੇ ਹੀ ਗੁਜਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

- ਹਨੌਰਾ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਟਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਯਤਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਕੇਵਲ ਪੁਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

- ਉਮਰ ਦੇ ਕਾਰਣ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਭਲੇ ਹੀ ਝੁਰੜੀਆਂ ਪੈ ਜਾਣ ਪਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿੱਚ ਝੁਰੜੀਆਂ ਨਾ ਪੇਣ ਦਿਓ।

□ ਬਾਬਾ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਰਾਗਜ਼

ਦਾਦਾ ਜੀ

ਚਿਤੱਰਕਾਰ ਅਤੇ ਲੇਖਕ - ਅਜੈ ਕਾਲੜਾ

ਦਾਦਾ ਜੀ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਸੋਚ ਰਹੇ ਸਨ
ਕਿ ਅੱਜ ਬੱਚੇ ਕਿਥੇ ਰਹਿੰ ਗਏ ?

ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ
ਪਾਰਟੀ ਕੀਤੀ, ਪੈਸੇ ਘੱਟ ਪੈ
ਗਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਤੋਂ
ਸਮਾਨ ਉਧਾਰ ਲੈ ਲਿਆ।

ਦਾਦਾ ਜੀ ਹੁਣ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਓ।

ਦਾਦਾ ਜੀ ਨਮਸਤੇ।

ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਦਾਦਾ ਜੀ ਬਹੁਤ
ਖੁਸ਼ ਹੋਏ।

ਬੱਚਿਉ! ਕਿਥੇ ਸੀ ਹੁਣ ਤਕ ਅਤੇ
ਅਨਾ ਸ਼ੋਰ ਕਿਊ?

ਬੱਚਿਉ ਸੁਣੋ ਅੱਜ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ
ਇਕ ਖਲੀਡਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ
ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।

ਖਲੀਡਾ ਇਕ
ਇਨਸਾਫ਼ ਪਸੰਦ
ਅਤੇ ਨੇ ਕ
ਇਨਸਾਨ ਸਨ।
ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ
ਹੀ ਸਾਰੀ ਖਜਾਨੇ
ਵਿਚੋਂ ਨਿਸਚਿਤ
ਤਨਖਾਹ ਤੈਅ ਕਰ
ਰੱਖੀ ਸੀ।

ਬੇਗਾਮ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ ਕੇ ਖਲੀਫਾ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

ਤੁਹਾਡੀ ਮੰਗ ਉਚਿਤ ਹੈ।

ਪਰ ਕੱਲ ਤਕ ਜੇ ਮੈਂ ਜਿੰਦਾ ਨਾ ਰਿਹਾ
ਤਾਂ ਰਾਜ ਦਾ ਕਰਜ ਕੌਣ ਚੁਕਾਏਗਾ।

ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਖੁਦਾ ਤੋਂ ਮੇਰੀ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦਾ
ਪੱਟਾ ਲਿਖਵਾ ਲਿਆਉ। ਉਸ
ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦੀ
ਤਨਖਾਹ ਉਧਾਰ ਲੈ ਆਵਾਂਗਾ।

ਉਸ ਦੀ ਬੇਗਾਮ ਦੇ ਕੋਲ ਇਸ
ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਬੱਚਿਉ ਪਾਰਟੀ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਮਿਲ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਉਣਾ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਖਰਚੀ ਵਿਚੋਂ, ਉਧਾਰ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ।

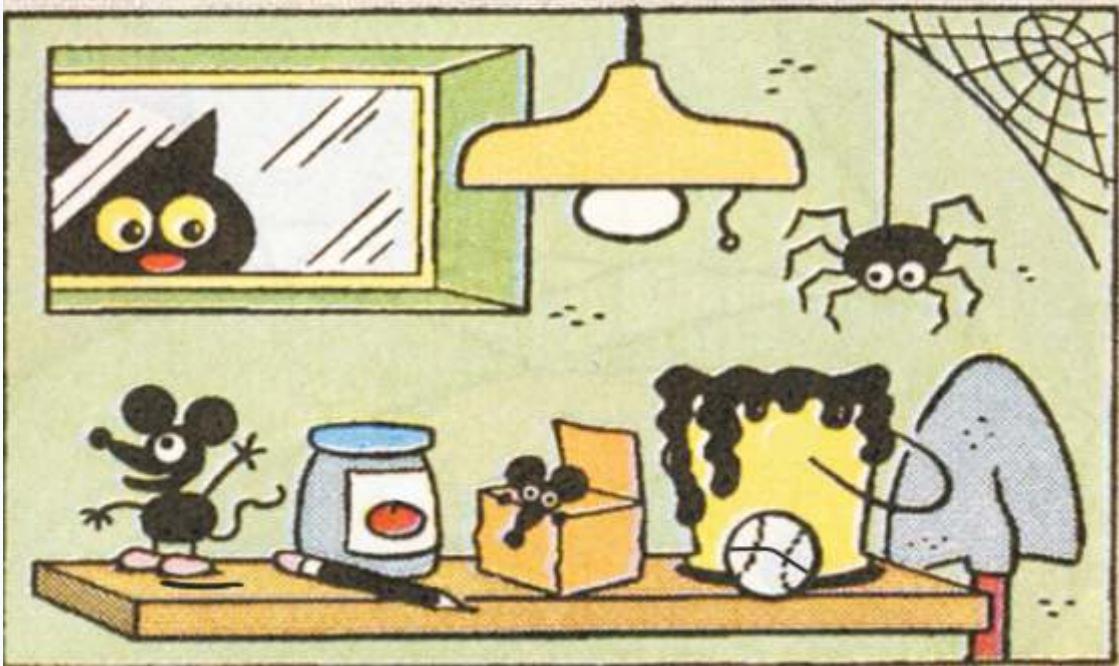
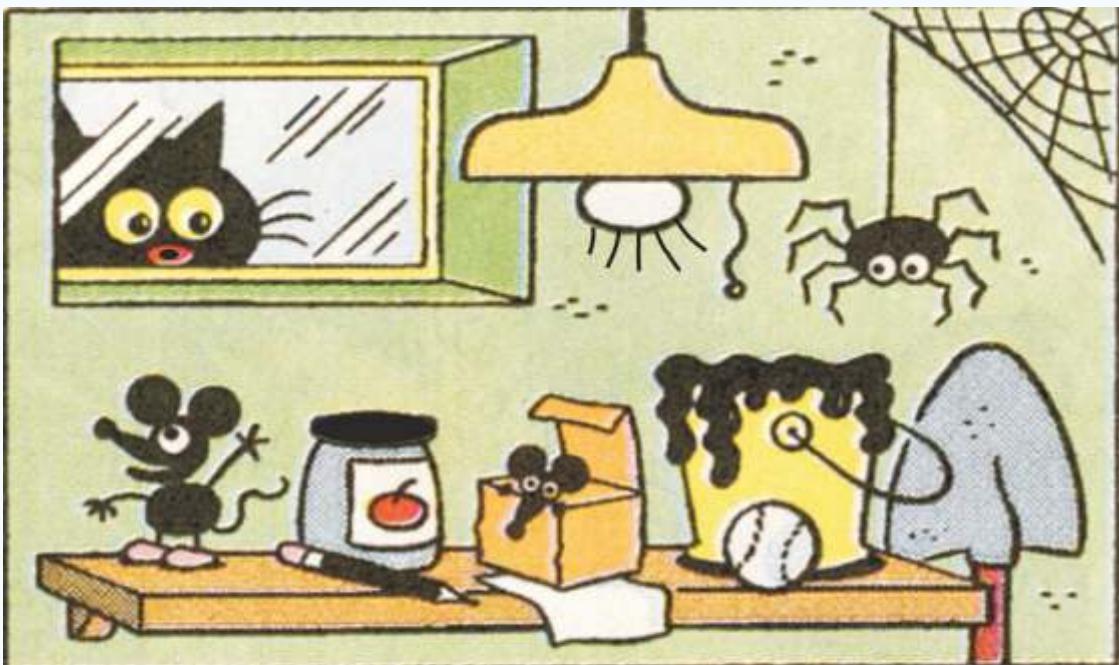
ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਪਦੇ
ਵੱਡਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਣਾ ਪਏ।

ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਪ੍ਰਣ ਕਰੋ ਕਿ ਦਸ ਵਿਚੋਂ ਅੱਠ ਖਰਚ ਕਰੋਗੇ
ਅਤੇ ਦੋ ਰੁਪਏ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖੋਗੇ ਜੋ ਕਿ ਲੋੜ ਦੇ ਸਮੇਂ
ਕੰਮ ਆ ਸਕਣਾ।

ਦਾਦਾ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿਉ, ਅਗੇ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ।

ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਪਰਖ

ਦੋਹਾਂ ਚਿੱਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ
10 ਅੰਤਰ ਲੱਭੋ!

radio.nirankari.org

24x7

kids.nirankari.org

Catch the latest episode
on 23rd of every month

Bhakti Sangeet

radio.nirankari.org

Catch the latest episode
on 20th of every month

www.nirankari.org

Catch the latest episode
on 10th of every month

radio.nirankari.org

Catch the latest episode
on 1st & 16th of every month

Video & Audio Webcasts on www.nirankari.org - Every month

SANT NIRANKARI MISSION

Registered with the
Registrar of Newspaper
For India Under RNI No. 32345/77

Delhi Postal Regd. No. G-3/DL (N)/137/2018-20
Licence No. U (DN)-60/2018-20
Licenced to post without Pre-payment

ਨਿਰਕਾਰੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਉ !

ਸੰਤ ਨਿਰਕਾਰੀ
(ਗਿਆਰਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ)
ਏਕ ਨਜ਼ਰ
(ਤਿੰਨ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ)
ਹੰਸਤੀ ਦੁਨੀਆ
(ਚਾਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ)

'ਸੰਤ ਨਿਰਕਾਰੀ', 'ਹੰਸਤੀ ਦੁਨੀਆ' (ਹਿੰਦੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ) ਅਤੇ
'ਏਕ ਨਜ਼ਰ' (ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ) ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ
ਪਾਂਡੀਕਾ ਵਿਭਾਗ, ਨਿਰਕਾਰੀ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਨਿਰਕਾਰੀ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਨੌਜੇ

ਸੰਤ ਨਿਰਕਾਰੀ ਕਾਲੋਨੀ, ਦਿੱਲੀ - 110009

PH. 011-47660200, E-mail : patrika@nirankari.org

ਸੰਤ ਨਿਰਕਾਰੀ, ਹੰਸਤੀ ਦੁਨੀਆ, ਏਕ ਨਜ਼ਰ (ਮਰਾਠੀ)
ਅਤੇ ਸੰਤ ਨਿਰਕਾਰੀ (ਨੇਪਾਲੀ) ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ
Sant Nirankari Satsang Bhawan

1st Floor, 50, Morbag Road, Naigaon, Dadar (E) MUMBAI-400 014 (Mah.)

e-mail : chandunirankari@yahoo.com & marathi@nirankari.org

ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦਾਵਾਂ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

TAMIL

Sant Nirankari Satsang
Bhawan, #7, Govindan
Street, Ayavoo Naidu
Colony, Aminip Karsi,
CHENNAI-600 029 (T.N.)
Ph. 04423740830

ORIYA

Sant Nirankari Satsang
Bhawan, Kazidila, Post
Madhupatna, CUTTACK-
753 010 (Orissa)
Ph. 0671-2341250

TELUGU

Sant Nirankari Satsang
Bhawan, No. 6-2-970,
Khartab, HYDERABAD-
Pin : 500 029
Ph. 0104-23317879

GUJRATI

Sant Nirankari Satsang
Bhawan,
1st Floor, 50, Morbag
Road, Naigaon, Dadar (E)
MUMBAI-400 014 (Mah.)
Ph. 22-24102047

KANNADA

Sant Nirankari Satsang
Bhawan, 68, Rattanillas
Road, Southend Circle,
Basavangudi,
BENGALURU-560 023
(Karnataka)
Ph. 080-26577212

BANGLA

Sant Nirankari Satsang
Bhawan,
864, G.T. Road,
Leamipur-2
East Bardhaman—713101
Ph. 0342-2657219

ਪੜ੍ਹ-ਪੜ੍ਹਦਾਵਾਂ ਦੇ ਪੁਸਾਰ ਅਭਿਆਨ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਦੇ ਕੇ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਤਾ ਜੀ ਦੇ ਅਸੀਰਵਾਦ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣੋ।

Posted at NDPSO Prescribed dates 23rd & 24th. Date of Publication: 17th & 18th (Advance Month)